

KÖNYV KÖNYVTÁR KÖNYVTÁROS

A Magyar Kultúra Napja alkalmából
2006. január 20-án **dr. Bozóki András** miniszter
és **Koncz Erika** helyettes államtitkár

BIBLIOTÉKA EMLÉKÉREM-DÍJAT adományozott

- dr. Arató Antalnak**, a székesfehérvári Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár címzetes igazgatójának az elmúlt 25 évben végzett kiemelkedő szakmai és intézményvezetői munkájának elismeréseként;
- dr. Domsa Károlynénak**, az MTA Könyvtára főigazgató-helyettesének kiemelkedő szakmai munkásságáért, az MTA Könyvtára vezetőjeként végzett tevékenységéért;
- dr. Hopp Győzőnének**, az OSZK osztályvezetőjének a kötelespéldány-szolgálat osztályvezetőjeként végzett kiemelkedő szakmai munkájáért;
- Hubay Lászlónak**, a miskolci II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár nyugalmazott igazgatójának Borsod-Abaúj-Zemplén megye könyvtárügyéért végzett kiemelkedő szakmai munkájáért;
- dr. Kiss Józsefnének**, a miskolci Városi Könyvtár igazgatójának a városi könyvtári hálózat fejlesztéséért és helyismereti tevékenységéért;
- Ormosi Anikónak**, a soproni Nyugat-Magyarországi Egyetem Központi Könyvtára munkatársának, az egyetemi oktatást segítő elkötelezett könyvtárosi tevékenységéért;
- dr. Pataki Miklósnének**, az egri Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár osztályvezetőjének a könyvtár olvasószolgálatában végzett több évtizedes kiemelkedő munkájáért, a város életében végzett kulturális tevékenységéért;
- Sóron Lászlónak**, a FSZEK főigazgató-helyettesének a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár szervezeti és szakmai megújításában végzett munkájáért;
- Tóth Istvánnének**, az OPKM főigazgató-helyettesének az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum szakmai irányításában végzett eredményes tevékenységéért és magas színvonalú oktatói munkásságáért;
- dr. Vasas Líviának**, a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtára főigazgatójának a magyar orvosi könyvtárügyért végzett kiemelkedő tevékenységéért.

A kitüntetetteknek szívből gratulálunk!

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

---

15. évfolyam 2. szám

2006. február

Tartalom

Könyvtárpolitika

- Mezey László Miklós–Vajda Kornél:** „felértékelődött a közgyűjtemények szerepe” Beszélgetés Skaliczki Judittal, a NKÖM Könyvtári Főosztálya vezetőjével 3
- Ládi László:** Digitalizálás a könyvtárakban 9

Fórum

- Hangodi Ágnes:** Beszámoló a könyvtáros etikai kódexet előkészítő munkabizottság munkájáról 16

Műhelykérdések

- Pegán Anita:** Nyíregyházán januárban 26
- Zselinszky Lászlóné:** Megőrizve megújulni 32
- Elekes Eduárdné:** Ajánlás a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata Kulturális Bizottságának 35
- Arató Antal:** Könyvtárávató Jászberényben 38

Konferenciák

- Bada Zoltán:** „Nemzetiségeinkről a kulturális örökség digitalizált megőrzésében” 42

Memento

- Lukáts János:** Kovács Máté 49

Perszonália

- Sonnevend Péter:** Rózsa György (1922–2005) 53
- Fischerné Dárdai Ágnes:** Rúzsás Lajosné Faluhelyi Veronika (1918–2005) 55

Könyv

- Fejezetek Szabolcs-Szatmár-Bereg megye könyvtártörténetéből 58

From the contents

Interview with the Head of the Library Department at the Hungarian Ministry of Cultural Heritage, Judit Skaliczki (3);
Ágnes Hangodi: Report on the activities of the working committee preparing the code of ethics for librarians (16)

Cikkeink szerzői

Arató Antal, a székesszéchenyi Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár c. igazgatója;
Bada Zoltán, az Országos Idegennyelvű Könyvtár munkatársa; *Elekes Eduárdné*, a szekszárdi Illyés Gyula Megyei Könyvtár ny. igazgatója; *Fischerné Dárdai Ágnes*, a Pécsi Tudományegyetem Könyvtárának főigazgatója; *Hangodi Ágnes*, a Könyvtári Intézet osztályvezetője; *Ládi László*, a Könyvtári Intézet munkatársa; *Lukáts János*, író; *Pegán Anita*, az Országgyűlési Könyvtár osztályvezetője; *Sonnevend Péter*, a Kaposvári Egyetem tanára, könyvtárigazgató; *Zselinszky Lászlóné*, a nyíregyházi Móróczi Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár munkatársa

Szerkesztőbizottság:

Bartos Éva (elnök)

**Biczák Péter, Borostyániné Rákóczi Mária, Győri Erzsébet,
Kenyéri Kornélia, Poprády Géza**

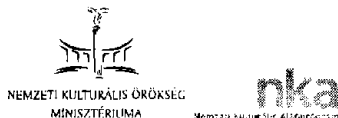
Szerkesztik:

Mezey László Miklós és Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 224-3791; E-mail: 3k@oszk.hu;
Internet: www.ki.oszk.hu/3k
Közreadja: a Könyvtári Intézet
Felelős kiadó: **Bartos Éva**, a Könyvtári Intézet igazgatója
Technikai szerkesztő: **Korpás István**
Nyomta az AKAPRINT Nyomdaipari Kft., Budapest
Felelős vezető: **Freier László**
Terjedelem: 5.7 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatta a
Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
Nemzeti Kulturális Alapprogram

Terjeszti a Könyvtári Intézet
Előfizetési díj 1 évre 4440 forint. Egy szám ára 370 forint
HU-ISSN 1216-6804

„felértékelődött a közgyűjtemények szerepe”

Beszélgetés Skaliczki Judittal,
a NKÖM Könyvtári Főosztálya vezetőjével

– *Immár másfél esztendeje, 2004 márciusa óta főosztály a NKÖM Könyvtári Osztálya. Mi tette lehetővé az előrelépést, a rangemelkedést?*

– Úgy gondolom, több oka is van. Egyrészt egy egész Európában megfigyelhető trend érvényesülése, másrészt egy intézményi struktúraváltás szükségessége.

Az elmúlt évtizedben felértékelődött a közgyűjtemények szerepe. Az Európai Unió 1992. évi Maastrichti Szerződésének 152. cikkelye a kulturális örökség védelmének fontosságáról szól. A kulturális örökségünket pedig a közgyűjtemények, azaz a könyvtárak, a múzeumok és a levéltárak őrzik. Nyilvánvaló, hogy az őrzés a szolgáltatás alapfeltétele, azért kell értékeinket megőrizni, hogy az utódaink is tudjanak róluk, illetve, hogy a későbbi időkben is lehessen szolgáltatni őket a szükséges dokumentumvédelmi intézkedések megtartása mellett. Kulturális értékeink jelenlegi és jövőbeli megismerhetőségének a mai könyvtári, múzeumi gyűjtemények az alapjai.

Az ágazati irányítás területén igen régóta felemás helyzetet teremtett a kulturális tárca intézményi struktúrája, amelyben a közművelődéssel kapcsolatos irányítási ügyeket főosztályi szinten, a könyvtári, múzeumi és levéltáriakat pedig osztály szinten intézték. Most helyreállt a rend, hiszen mindegyik közgyűjteményi terület főosztályi szerkezetben dolgozik.

– *Mit jelent konkrétan a napi munka szintjén a főosztályi keretek közötti munka?*

– Bizony nagyon sok időt töltök különböző adminisztratív ügyekkel a megváltozott szerep miatt. Egyrészt több értekezleten, megbeszélésen veszek részt mind a saját tárcámnál, mind más minisztériumokban, intézményekben. Ezek az értekezletek más szintűek, mint addig voltak, „rövidebb” az út a minisztériumok legfelső vezetéséig. Főosztályvezetőként a pénzügyi területen is van kötelezettségvállalásom, így minden, a főosztályról kimenő „pénzes” aktát alá kell írni (egy akta esetében ez általában nyolc–tíz aláírás), és annyi akta van, amennyi könyvtár az adott támogatásból (pl. ODR), vagy az adott pályázatból (érdekeltségnövelő, könyvtárpártoló, minőségi, esélyteremtés stb.) nyert. Azért sietve mondom, hogy ha a könyvtárak támogatása ezen múlna, szívesen aláírnék több tízszer ennyi ügyiratot is! Az én munkám mellett természetesen – ezzel egyenes arányban – megszorozódott a munkatársaim elvégzendő feladatainak a száma is. Szóval, mindenképpen több munkát jelent a főosztályi válás, de hát mindannyian azért vagyunk itt, hogy dolgozzunk, lehetőség szerint hatékonyan és jól.

– *Milyen problémák, mely kérdések állnak most a hazai könyvtárügy homlokterében?*

– Az első a stratégiai célok megvalósítása. Most készült el egy összegzés a stratégiai ciklus félidejéről, és örömmel mondhatom, hogy időarányosan jól állunk a kijelölt feladatok megvalósításában. Legtöbbet a kisteleplülések könyvtári ellátásában, a minőségügyben, a képzés szerkezetével kapcsolatos átalakításában, az érdekeink megóvásában és az eddiginél erőteljesebb PR-munkában tettünk.

Amikor azt mondom, hogy tettünk, a főosztály munkatársain kívül a stratégiai munkabizottságok munkáira gondolok. Örömmel mondom, hogy egy-egy munkabizottságban a tagok mellett sok külső szakértő is dolgozik; szóval, sok könyvtárost sikerült bevonni közös ügyeink alakításába. Jelentős eredménynek tartom, hogy három, a Belügyminisztérium által alkotott kormányrendeletben megjelenik a kistérségi társulás támogató feladatai között a kisteleplülések könyvtári ellátása. Az elmúlt időszakban ehhez több száz millió forintos pályázati támogatás társult. Kísérleti projektként megkezdtük a minőségalapú szakfelügyeletet a városi könyvtárakban, ezt 2006-ban folytatjuk, kiegészítve az egyházi, a múzeumi és a felsőoktatási könyvtárak egy-egy kisebb csoportjával. A „Minőségfejlesztés 21” című projekt keretében különböző típusú könyvtárak végeznek olyan elméleti és gyakorlati munkákat, amelyek majd a minőségfejlesztés és -biztosítás könyvtári meghonosítását eredményezik, és útmutatásul szolgálnak más könyvtárak számára is. Folytatunk a követő jogszabályok megalkotását, most jelent meg a muzeális dokumentumok nyilvántartásáról és védelméről szóló jogszabály. Az állami támogatás segítségével elértük, hogy a legtöbb ODR-ben szolgáltató könyvtár MOKKA-kompatibilis könyvtári integrált rendszerrel rendelkezzen. Az OSZK koordináló szerepe mellett elkészült a könyvtári digitalizálási stratégiai terv előkészítő anyaga – ezúton is köszönöm a szakmai szervezetek véleményeit –, megállapodtunk a fejlesztendő kulcs-területekben. Jó néhány hónapunk van arra, hogy a kidolgozott stratégia a II. Nemzeti Fejlesztési Tervben benne legyen, és tudjuk, hogy ez finanszírozási forrást jelent. A könyvtáros szakma presztízse szempontjából igen nagy jelentőségű, hogy elkészült az etikai kódex. És elkészült egy igen alapos helyzetfelmérés és fejlesztési koncepció a hátrányos helyzetűek egységes könyvtári ellátásáról is. Az év első negyedében visszük miniszteri értekezletre, hogy a 2006. évi költségvetési tárgyalásoknál már figyelembe lehessen venni. Mindkét dokumentum létrehozásában, illetve az utóbbi kidolgozásában nagy szerepe volt a Könyvtári Intézetnek. Ezek az eredmények.

– *És a gondok?*

– Igen, azok is vannak. Komoly harcot kellett vívni, hogy a kulturális területen megcsappant pénzeszközök ne tegyék lehetetlenné a könyvtári területet, és folytathassuk a megkezdett munkákat. Az MKE, az IKSZ és a KKDSZ elnökei segítettek ezt az érdekérvényesítő munkát, mind a minisztériumban, mind a képviselőknél. Tehát az egyik legnagyobb gondunk – változatlanul – a pénzhány.

Másik, az egész társadalmat érintő nagy probléma, hogy megváltozott a világban az olvasás szerepe. Egyre kevesebben olvasnak, ha egyáltalán tudnak olvasni. Az információs technológia hihetetlen fejlesztése kiszorítja – valóban kiszorítja? – a hagyományos olvasást. Úgy látom, hogy érdemi elemzések, tudományos megközelítések helyett indulatok csapnak össze a kérdésben, az pedig sehová sem vezet.

Egyértelmű, hogy vissza kell szerezni az olvasás presztízsét; művelt, olvasott emberek kelljenek. Ez azonban nem vezethet olyan polarizálódáshoz, hogy – nagyon leegyszerűsítve a problémát – lesznek a műveltek, akik olvasnak, és a műveletlenek, akik nem, csak a hálóról szerzik az ismereteiket. Ez olyan megoldandó társadalmi kérdés, amiben legalább akkora szerepe van a gazdasági, a foglalkoztatási kérdéseknek, a szociális, a közoktatási, felsőoktatási területnek, de akár az egészségügynek is, mint a kulturális területnek. A könyvtárügy a maga eszközeivel kell hogy segítse ezt az összetársadalmi ügyet, de érdemben csak akkor lehet eredményt elérni, ha nem egy tárca, hanem a kormányzat egésze felkarolja, hiszen mindannyiunkat érintő kérdéssről van szó. Azokban az országokban, ahol ezt már felismerték, és előbb kezdtek foglalkozni a mindenütt létező problémával és a megoldásával, ezt tették. Tehát, ha sikert akarunk elérni ezen a téren, nekünk is összetársadalmi kérdéssé kell tennünk a tudás és a műveltség megszerzésének ügyét, megerősítve benne a könyvtárak szerepét.

A magunk részéről természetesen nagyon is keressük a megoldást. A 2006. évben hozzákezdünk egy projekt kidolgozásához az Oktatási Minisztérium, az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium, az NKA, a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülete és a KELLO közreműködésével, aminek megvalósításával elindíthatjuk a kisgyerekek olvasását támogató „Az első könyvem” elnevezésű országos akciót.

– *Az ODR működését egy szakemberekből álló stáb vizsgálta meg. Milyen eredményeket hozott a vizsgálat? Hogyan képviseli el a főosztály az ODR továbbfejlesztését?*

– Az alapvető megállapítás az volt, hogy sikeres a szolgáltatás, a könyvtárközi kölcsönzések száma 248 százalékkal nőtt az ODR bevezetése óta, a kérés és a teljesítés közötti időtartam megegyezik az európai gyakorlattal vagy éppen jobb annál.

Az ODR átszövi a könyvtári ellátást, és lehetővé teszi, hogy a könyvtári ellátásban bárhol részt vevő, bármilyen fenntartású, nyilvános vagy nem nyilvános könyvtár használója is részesülhessen a dokumentumszolgáltatásban. A minisztériumi támogatások következtében az ODR-ben szolgáltató könyvtárak gyűjteménye folyamatosan bővül, eszközparkjuk korszerűsödik, és így egyre sokrétűbb könyvtárközi szolgáltatásokat végeznek. Az ODR jelenlegi helyzetéről, a kezdetektől adott támogatásokról, a forgalmi adatokról, a gyakorlati működéséről és az ezzel kapcsolatos legújabb tudnivalókról ez év nyarán jelentettünk meg egy füzetet *A könyvtári rendszer stratégiai fejlesztése* 2. sorozattal címmel. Ebben a kiadványban közreadjuk azt a fejlesztési koncepciót is, amelyet a főosztály készített és a NKÖM miniszteri értekezlete június 6-án elfogadott. Ebből idézek:

„Az ODR továbbfejlesztésének irányai:

- a Magyar Posta a könyvtárközi küldeményeket 50 százalékos kedvezményrel szállítsa;
- minden községi és iskolai könyvtárban internet-hozzáférés tegye lehetővé a szolgáltatás igénybe vételét;
- a rendszer hatékonyabb működése érdekében a lelőhely-adatbázis minél teljesebbé tétele;

- a könyvtárak informatikai kommunikációs technológiájának továbbfejlesztése;
- az elektronikus formában hozzáférhető dokumentumok számának növekedése;
- az elektronikus dokumentumszolgáltatás fejlesztése;
- a Nemzeti Fejlesztési Tervnek biztosítania kell az informatikai javaslatok megvalósítását.”

– *Központi kérdés a kistelepülések ellátása. Miképpen halad e probléma megoldása?*

– Vannak már credményeink, de jól tudva, hogy mennyire sok megoldatlan kérdéssel állunk szemben, sok évnek kell eltelnie, míg rendeződnek az évtizedek óta magunkkal cipelt és sokasodó problémák.

Nézzük, hogy mi történt! Az adott témával foglalkozó munkacsoport elkészített egy helyzetképet, amelynek a tényei és adatai után a következő megállapítást lehetett tenni: „Nem túlzunk, ha azt mondjuk, hogy a helyzet a községek és a kistelepülések könyvtárainak túlnyomó többségében katasztrofális.” A megoldásra fejlesztési program készült, az ODR párja, a Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer, azaz a KSZR. A KSZR célja, hogy a kistelepülésen élők közvetve vagy közvetlenül hozzáférjenek igényüknek megfelelően a hatékony és minőségi könyvtári szolgáltatásokhoz. A KSZR a települési önkormányzat kötelező törvényi feladatainak teljesítését segíti elő. A KSZR – a települések lélekszámát véve alapul – a következő szolgáltatási formákat javasolja a kistelepülések könyvtári ellátására: önálló könyvtár fenntartása egy-egy önkormányzat vagy önkormányzati társulások által; könyvtári szolgáltató helyek kialakítása, ahová a szolgáltatásokat megrendelik az 1997. évi CXL. törvény alapján; illetve könyvtárbuszok működtetése.

A KSZR fejlesztési koncepciója megjelent a Kulturális Közlöny 2005. március 7-ei számában, és mint egy előző kérdésre már mondtam, a könyvtári terület fejlesztése terén bekerült a BM vidékfejlesztési tervébe, megvalósítását így három kormányrendelet is támogatta, a hozzá kapcsolódó pályázati lehetőségekkel, azaz finanszírozási forrással együtt. A több százmilliós támogatást kiegészítette a NKÖM Közkincs programjának könyvtári része, amelyben a pályázat arra adott lehetőséget, hogy kistelepüléseken támogassuk a könyvtárat az ott megvalósuló közösségi színtér és estenként tájház együttműködésében. Ebből a pályázati támogatásból közel 60 millió forintot kaptak a könyvtárak. Szintén a NKÖM hitel-pályázatán volt lehetőség könyvtárbuszra is pályázni. A Győr-Moson-Sopron megyei önkormányzat nyert egy könyvtárbusz megvásárlására lehetőséget.

– *Őn októberben előadást tartott Kecskeméten A könyvtári összefogástól a könyvtári stratégiáig címmel. Mire „hegyezte ki” a rendkívül összetett témát?*

– Két területre: az összefogás, az együttműködés és az együttgondolkodás szükségességére és a stratégiai gondolkodás, a stratégiával megvalósítandó célok fontosságára, illetve magukra a célokra és az elvégzett feladatokra.

Az első esetben nem azt a közhelyet kívántam megosztani a hallgatósággal, hogy „együtt dolgozni jobb, hatékonyabb, célravezetőbb”, mint egyedül, hanem annak az útnak egy meghatározó részét kívántam megismertetni, amit ez a szakma megtett az elmúlt 15 évben. A rendszerváltáskor az új szakmai szerveződések

értetlenség, bizalmatlanság, esetenként rosszindulat fogadta. Úgy látszik, nehéz volt elfogadni, hogy nem egyetlen igazság van, nem egyetlen út vezet a céljaink eléréséhez. Ebben az időszakban volt nagy eredmény, hogy a Könyvtári és Informatikai Kamara – a többi szakmai szervezettel együttműködve, ahogy ez minden plakáton és szórólapon szerepelt – meghirdette 1995-ben az Összefogás című országos kampányt.

A hazai könyvtárügy 2003–2007 közötti négy stratégiai céljának megvalósításában – a féлдő eredményeiről szoltam már – nagyon is tetten érhető mindaz a tapasztalat, amit az említett kampány és a hozzá fűződő közös munkák során szereztünk, szereztem.

– *Ön személy szerint is egyik kezdeményezője volt a könyvtári minőségmenedzsment gyakorlati alkalmazásának. Hogyan áll ma ez a kérdés a hazai könyvtárügyben?*

– Azzal a ténnyel, hogy a tárcától kapott feladatként a Könyvtári Intézet 2003-ban egy munkacsoporttal az MSZ ISO 116201:2000 szabvány alapján a hazai viszonyokra adaptálva kidolgozta a könyvtári teljesítménymutatókat, megvalósult a szolgáltatások minőségének, hatékonyságának, illetve az összehasonlíthatóságának, a benchmarkingnak a mérési eszköze.

A Minőségmenedzsment nevű akkreditált tanfolyamnak köszönhetően, ma már egyre többen vannak (majdnem háromszázan), akik tudják, hogy pontosan mit is jelent a minőségfejlesztés és a minőségbiztosítás. Van olyan könyvtár is – az egri megyei – ahol tréning formájában tovább adják a megye könyvtárosai számára az ismeretek egy részét.

A „Minőségfejlesztés 21” projekt keretében különböző típusú könyvtárak – az Országos Idegennyelvű Könyvtár, a Debreceni Egyetemi Könyvtár, a celledömölki Kresznerics Ferenc Városi Könyvtár, a Bródy Sándor Megyei Könyvtár és a Könyvtári Intézet – dolgozzák ki a gyakorlatban azokat az alaplépéseket, amelyek a minőségfejlesztés- és biztosítás könyvtári bevezetéséhez szükségesek.

Kísérletként beindítottuk a városi könyvtárak minőség alapú szakfelügyeletét, amit 2006-ban kiterjesztünk az felsőoktatási, egyházi és múzeumi könyvtárak egy bizonyos körére is.

– *Mondana-e valamit a Közkincs programról, a vidék kulturális fejlesztésének erről a lehetőségéről? És miben állnak e program könyvtári vonatkozásai?*

– A Közkincs program két területen érintette a vidék könyvtárügyét. Egyrészt támogatást adott azoknak a kistéleplülésen lévő könyvtáraknak, ahol a könyvtár, a közösségi színtér és esetenként a tájház, a helyismereti gyűjtemény is egy épületben, egy vezetés alatt van. Jól tudjuk, hogy ezeken a kistélepléseken a források szétaprózódását jelenti, ha külön-külön szervezik meg az említett funkciókat. Ez a pályázati lehetőség egyfajta modell-kísérlet kidolgozását tette lehetővé, hangsúlyozva, hogy a könyvtári törvénynek megfelelően a fenntartó önkormányzat előtt több lehetőség áll: vagy könyvtárat tart fenn, vagy a szolgáltatás megvásárlásával teljesíti a kötelező feladatát. Több olyan megye volt, ahol nyomon lehetett követni annak a megyei könyvtári szerepkörnek a tudatos végzését, amelyet a könyvtári törvény a megyei könyvtárak számára megfogalmaz. A másik lehetőség a hitelkonstrukció keretében a könyvtárbusz megvásárlása egy-egy megye kiste-

lepipuléseinek könyvtári ellátására. Ezt a már említett Győr-Moson-Sopron megyei önkormányzat pályázta meg sikerrel.

– *Mennyire sikerült hazánknak beilleszkednie az Európai Unióba? Természetesen könyvtári vonatkozásban tesszük föl ezt a kérdést. Mik az erősségeink, mik a gyöngeségeink ebből a szempontból?*

– Sokszor mondtuk, mondjuk és mondom most is, hogy büszkék lehetünk a rendszerváltás előtti könyvtárügyünkre is. Mindig Európa részeként fejlesztettünk, irányelveink követték a jó külföldi példákat. Az uniós csatlakozás nem cezúrát jelent a könyvtárügyben, hanem olyan kontinuitást, amelyben az elképzeléseinkhez több forrást és lehetőséget kell keresnünk és találnunk. Ezt szolgálják a közös projektek, pályázatok, az azonos szintű szolgáltatások megvalósításának célként való megjelenése. Az európai információs pontok megjelenése, a British Council dokumentumainak és szolgáltatásainak a könyvtárakban történő elhelyezése sokat jelent az egész ország információs szolgáltatásának ellátásában.

Ugyanakkor az együttműködések, a tapasztalatszerzések, a közös projektek gátja a nyelvtudás hiánya. Nagyon hiányoznak azok a fiatal szakemberek, akik könnyedén és örömmel tárgyalnak több nyelven is, és egy-egy szakterületet fontosnak tartva, ambicionálják a legújabb ismeretek megszerzését. Márpedig ahhoz, hogy jelen legyünk a nemzetközi szervezetek bizottságaiban, munkacsoportjaiban, hogy ne csupán egy vagy két tucat könyvtárnak legyen jó kapcsolata a külföldi szakemberekkel, az európai szakmával, ahhoz ez elengedhetetlenül szükséges. A közös konferenciák azonban minden esetben arról győzik meg a résztvevőket, hogy fejlesztéseink, a stratégiánk, a trendek, amerre haladunk teljességgel meg-egyeznek a többi európai országéival, csak éppen nekünk négy évenként újra meg kell győznünk a döntéshozókat, hogy amit elkezdtünk, az jó, folytatásra érdemes.

– *Sokan vélik úgy, hogy a felsőoktatásban résztvevők könyvtári ellátása nincs igazán megoldva. Készülnek-e tervek, koncepciók ebben az ügyben?*

– Ez a kijelentés így sommás, hiszen nagy öröm a szegedi egyetemi könyvtár gyönyörű épülete, a megújuló debreceni egyetemi könyvtár, az átalakuló kaposvári és még sorolhatnám. Az viszont igaz, hogy hiányzik egy átfogó, a felsőoktatási könyvtárakra érvényes fejlesztési stratégiai koncepció. Nem rendezett a könyvtárak jogi státusa az egyetem szervezetén belül, és – ami a legnagyobb gondot jelenti – a finanszírozási elvek sem egyértelműek. Azaz valóban sok megoldandó kérdés van ezen a területen, és nehezíti a megoldást, hogy az ágazati irányítás és az előbbieken ismertetett fenntartással kapcsolatos gondok két tárcához tartoznak. Az elfogadott felsőoktatási törvény után azonban nyilvánvalóan hozzá kell kezdeni ezeknek a feladatoknak a megoldásához, amelyben az Oktatási Minisztériumnak van meghatározó feladata. Ugyanakkor a koncepcionális kérdések kidolgozásához, a sajátos gondok számbavételéhez és a megoldási javaslatok kidolgozásához nagyban hozzá kell járulnia az Egyetemi Könyvtárak Kollégiumának, amellyel kitűnően együttműködik a főosztály.

– *Ön mint főosztályvezető állandó tagja az Országos Könyvtári Kuratóriumnak. Szólna-e a grémium munkájáról, és arról, hogy a kuratórium mennyiben segíti a miniszter, illetve a főosztály tevékenységét?*

– A törvény megszületésekor nagyon fontosnak tartottam, hogy rendelkezünk arról is, hogy legyen egy olyan testület, ami egyfajta társadalmi megmérettetését jelenti az Országos Széchényi Könyvtárnak és a Könyvtári Intézetnek, visszajelzést ad a fenntartó, a miniszter számára. A minőségmenedzsment nyelvén azt is mondhatnám, hogy legyen egy ilyen fókuszcsoport. Ezért talán elfogult vagyok az Országos Könyvtári Kuratórium szerepét illetően, de határozottan meg tudom erősíteni, hogy ténylegesen hozzájárul a minisztériumi döntések megalapozottságához, a stratégiai prioritások megállapításához, a fejlesztési kérdések számbavételéhez. Ugyanakkor a javaslataival nagy biztonságot ad például az említettekén kívül a vezetői pályázatok elbírálásához is, hiszen nem egy ad hoc összeállított bizottság tesz a miniszter számára javaslatot, hanem az a grémium, amely mélységében ismeri az ellátandó feladatok fontosságát, súlyát, és tisztában van az intézmény szerepével is.

– *Köszönjük a beszélgetést, és főosztályvezetői minőségében is sikerekben gazdag új esztendő, jó munkát kívánunk.*

Mezey László Miklós–Vajda Kornél

Digitalizálás a könyvtárakban

Az utóbbi évtized egyik nagy „találmánya” az információs társadalom mellett a digitalizálás.

Miért lett ennyire népszerű, aktuális kérdés?

Miért foglalkozik vele szinte minden szinten a könyvtáros szakma?

Hogyan viszonyuljunk hozzá?

Mit értünk rajta?

Mi a teendő?

Miért lett ennyire népszerű, aktuális kérdés?

Több irányból is megközelíthetjük a kérdést.

Első megközelítés: a technikai eszközök elterjedése

Magyarországon egyre általánosabb használatú technikai eszköz a számítógép, köszönhetően a Sulinet-programnak is. Közel 1,8 millióra teszik a háztartásokban található számítógépek számát, ez azt jelenti, hogy a családok mintegy felében használják. A fiatalabb nemzedék számára az iskolai környezet miatt egyre természetesebb, és az idősebb nemzedékek is mind jobban elfogadják, természetesnek veszik, hogy a gyerekeknek ez szinte kötelező taneszköz.

Második megközelítés: a felhasználók száma

Az elmúlt tíz évben jelentősen megnőtt azoknak a száma, akik valamilyen formában találkoztak az internettel és használják is. Ez – ha Magyarországot eddig nem is

érintette olyan mértékben, mint az Európai Unió tagországait – hatalmas ütemű növekedést jelent, a fejlődést tekintve egyre inkább közelít a legfejlettebb országokban a 100 százalék felé (a skandináv államok mutatói meghaladták a 83 százalékot!)

Felhasználók száma a világon

1995	2000	2005 (becslés)
16 100 000	163 000 000	1 759 219 000

Internethasználat néhány európai országban¹ (a lakosság százalékában)

Ország	2000	2002
Svédország	56,36	65,0
Norvégia	53,60	65,0
Hollandia	45,82	60,8
Anglia	33,58	57,0
Németország	24,28	30,0
Magyarország	6,38	n. a.
Oroszország	6,30	12,0
Románia	3,57	4,5
Ukrajna	0,40	11,5

Magyarországi felhasználók száma (az ingyenes felhasználók nélkül)²

2004		2005 (szeptember)	
741 771	7,4%	832 023	8,3%

Sajnos, Magyarországon minden erőfeszítés ellenére az internetet használók száma – a legkülönbözőbb statisztikai adatokat is figyelembe véve – 10–15 százalék körül van. Ha azzal is számolunk, hogy egy-egy kapcsolatot esetleg többen is használnak, még mindig csak 25 százalék körüli a felhasználók száma, és ezzel az európai rangsorban a mezőny utolsó részében vagyunk. (A balkáni országokat és Lengyelországot előzzük csak meg!) Ha az internetkapcsolatok minőségét is vizsgáljuk, akkor a széles sávú elérés (ADSL) tekintetében kicsit jobb a helyzet, mert a felhasználók közel 41 százaléka ilyen módon kapcsolódik a világhálóra.

Harmadik megközelítés: az internethasználat

A felhasználást érdemes kettéválasztani felhasználókra és a felhasznált tartalomra. A munkahelyek nagy részében van internet, és az ott dolgozók rendszeresen használják is. A felhasználás szintje azonban elég alacsonynak mondható: nagyon nagy százalékban kimerül az e-mail és esetleg valamilyen üzenő szolgáltatás használatában.

Az oktatásban, noha minden szinten általános az internet, a használat kizorul az órákon kívültre. (Ott azonban nagyon intenzív!) A diákoknak egyrészt munkaeszköz, másrészt a kikapcsolódásnak, szórakozásnak immár teljesen természetes eszközévé vált.

A tipikus felhasználó hazánkban is elsősorban városi, fiatalabb mint 30 éves, legalább középiskolát végzett vagy még iskolába jár, és az átlagosnál magasabb egy főre eső jövedelemmel rendelkező családban él.

A világon az internetről letöltött információk mennyisége 2002-ben 180 petabit/nap, és ez várhatóan 5175 petabit/napra növekszik 2007-re. Csak érdekességképpen, ez naponta 64 000-szer több mint a Library of Congress teljes dokumentumanyaga.³

A Medián Közvélemény- és Piackutató Intézet által működtetett, az internetoldalak forgalmát figyelő Webaudit (csak a hazai weblapok töredékét figyeli!) szerint az összes vizsgált szájú látogatóinak száma 45 százalékkal növekedett január és november között. A teljes Webaudit-forgalomban egymillióról közel másfél millióra nőtt egy-egy hónap látogatóinak száma.⁴ Ebből levonható az a következtetés, hogy a használat egyre intenzívebbé válik, várható hatása, hogy erőteljesebben fog növekedni a felhasználók száma is.

Negyedik megközelítés: az interneten található tartalom

UC Berkeley School of Information Management & Systems adatai szerint a látható web tartalma 2,5 milliárd dokumentum, ami naponta 7,3 millió oldallal bővül. Az átlagos oldalméretet 10–20 Kbájt közöttinek véve, a látható web tartalma 25–50 terrabájt közöttire tehető, és naponta mintegy 0,1 terrabájttal növekszik. (Erősen alábecsült adat, mert a fájlok mérete átlagosan sokkal nagyobb.)

A web másik része az ún. „deep web” nem látható. A benne található információk on-line adatbázisokban, dinamikus weboldalakon, intranetekben stb. találhatóak meg.

A mély web tartalma mintegy 550 milliárd dokumentum. Ennek közel 95 százaléka nyilvános hozzáférésű. Az átlagos oldalméretet 15 Kbájt közöttinek véve, a mély web tartalma 7500 terrabájt körülire tehető, és naponta mintegy 0,1 terrabájttal növekszik.⁵

Miért foglalkozik vele szinte minden szinten a könyvtáros szakma?

A fentiek tükrében már jobban érthető a kérdés. Egyrészt megkerülhetetlenné vált az interneten levő információk mennyisége, másrészt a vállalkozói szféra hirtelen és igen látványosan megjelent e területen. (Google Books⁶, Yahoo!, Web 2.0⁷) Hosszú ideig a közlésre, a nyilvánosságnak szánt információk terén a könyvtárak egyeduralmuk voltak. Az információfeldolgozás és -szolgáltatás terén fontos monopóliumuk volt.

Ez azonban gyökeresen megváltozott.

Az elmúlt tíz évben fokozódó ütemben nő a digitális dokumentumok mennyisége, és ez a tendencia továbbra is meredeken emelkedik. Bizonyos jóslatok szerint hamarosan bekövetkezik az a kor, amikor már csak ebben a formában lesznek

elérhetőek a dokumentumok, az információk. Ha ezt a jóslatot nem is kell elfogadni, az bizonyos, hogy roppant mértékben nőni fog az elektronikus úton elérhető információtömeg mennyisége.

Elég, ha csak a folyóiratokat hozzuk fel példának. A felsőoktatási és tudományos könyvtárak számára 2001-től elérhető EISZ szolgáltatáson keresztül ezek az intézmények közel 10 000 folyóirathoz és egyéb dokumentumhoz férhetnek hozzá. De minden egyéb internetkapcsolattal rendelkező könyvtár számára is nyitott a lehetőség, hogy több száz magyar és több ezer külföldi folyóiratot tegyenek elérhetővé az internetről.⁸

Az egyéb dokumentumtípusok esetében is hasonló mértékben nő a hálózaton keresztül elérhető dokumentumok aránya. Filmek tízezrei, könyvek százezrei, hangfelvételek milliói, képek tízmilliói érhetőek már el most is a „beavottak” számára. Gyakorlatilag csak a nyelvi korlátok okoznak akadályokat a felhasználóknak, érdeklődőknek.

Honnan kerültek a hálózatra ezek a dokumentumok?

A források hihetetlen változatosságát láthatjuk: magánkezdeményezés, üzleti vállalkozás, kormányzati források, oktatási intézmények, kutatóhelyek, könyvtárak stb.

Érdeemes kétfelé választani ezeket a dokumentumokat.

- Az első csoportba soroljuk azokat, amelyek már csak elektronikus formában léteznek. Ezek esetében működik a könyvtárosok természetes ösztöne, hogyan reagálnak erre a kihívásra. Szakmai axióma, hogy a nyilvánosságnak szánt dokumentumokat gyűjteni kell! Ebből következik, hogy a webre került információkkal is kezdeni kell valamit. A könyvtárak viszonylag lassan – itt három-négy év már lassúságnak számít – de felismerték ezt a kihívást és igyekeznek ennek megfelelni.
- A második csoportot a hagyományos hordozókról készült digitális változatok jelentik. Mivel az írott források igen nagy része a könyvtárakban található, ezért természetes módon merült fel a lehetőség, hogy a könyvtárak digitálizálják ezeket. A legkülönbözőbb forrásokból tudjuk, hogy a tartalomsgazdálkodást fejleszteni kell; pályázatok sokasága, politikusi nyilatkozatok számai, a legkülönbözőbb szakértői jelentések mind azt sulykolják, hogy növelni kell a digitálisan elérhető dokumentumok mennyiségét.

Mindezek túrhetetlenné teszik, hogy a könyvtárak sokáig halogassák a digitalizálással kapcsolatos stratégiájuk kidolgozását.

Hogyan viszonyuljunk hozzá?

Megjelenik a semmiből egy technikai változás, és tizenöt év alatt sokak szemében kérdésessé teszi a hagyományos könyvtárak jövőjét és már-már a jelenét is.

Igaz-e ez a felvetés, kell-e félni tőle?

Lehet igennel és lehet nemmel is válaszolni. Mindkét irányzatnak vannak jeles képviselői.

Az egyik változat, hogy nem veszünk róla tudomást, és dolgozunk tovább a hagyományos, megszokott keretek között. Ez valószínűleg rossz választás.

A másik irányzat a technokrata szemlélet, amely azt mondja, hogy az internet mindent megold, tegyünk mindent elérhetővé digitálisan, és zárjuk le a hagyományos könyvtárakat. Ez még az előzőtől is sokkal rosszabb megoldás volna.

A leginkább járható út, hogy teljesen újra kell fogalmazni a könyvtár – és benne a könyvtáros – feladatát; meg kell határozni, melyek azok a funkciók, amelyek a „hagyományos” szemlélettel közelíthetők meg, és melyek azok, amelyek az új technikát, szemléletet követelik.⁹

Ezt a vitát nálunk még nem kezdtük el, kicsit eretnekségnek tűnik még a kérdés felvetése, de külföldön annál többen és többit beszélnek róla. A vita lényege most a „Library 2.0”¹⁰ címszó alatt található meg – sajnos, magyarul gyakorlatilag nincs róla lényeges információ, kivéve egy rövid bloghírt.

Amennyiben a könyvtárosok nem folytatják le ezt a vitát, bekövetkezhet a legrosszabb változat, hogy a nem hozzáértők felvetik – mivel egyre több dokumentum és információ megtalálható az interneten –: mi szükség van a könyvtárakra? Sajnos, ezt a kérdést már hallottam televízióban – „jól képzett” riporter szájából –, de hallottam kultúrpolitikusától is! Ezt nagyon nagy veszélynek tartom, mert bármely kormányzat könnyen enged a szirénhangoknak, amikor pénzmegtakarítási lehetőségről hall.

Mit értünk rajta?

A digitalizálás fogalmát a könyvtáraknak célszerű tágabb értelemben kezelni. Így az – a szorosabb értelemben vett digitalizálás mellett – a digitális objektumok begyűjtésének, hosszú távú megőrzésének, feldolgozásának és közzétételének kérdéseire is kiterjed.

A digitális dokumentumok begyűjtése

Válasszuk szét az off-line (CD-ROM, DVD, floppy stb.) és az on-line (hálózati) változatokat.

- Az off-line termékek estében viszonylag egyszerűbb a feladat, mert azokat többnyire hivatásos kiadók készítik, és a párhuzam a hagyományos dokumentumokkal nagyobb. Ezekre a kötelezpéldány-rendelet alkalmazható, mindössze annak betartására kell figyelni.
- Az on-line területen hivatalos – könyvtárak által támogatott – megoldás egyelőre nem létezik. Még a digitális dokumentum fogalma is tisztázatlan. Csak a hagyományos formához hasonlító dokumentumok, cikkek, tanulmányok, versek, novellák kerüljenek bele, vagy valamennyi internetes tartalom, beleértve a magán weblapokat is? Nagyon nehéz a hagyományos fogalmakkal operálni. A könyvtári dokumentum a nyilvánosságnak készült, sokszorosítási technikával, megadott példányszámban és terjedelemben, függetlenül a fizikai hordozótól. Hogyan lehet ezt a meghatározást az internetes dokumentumokra alkalmazni? Azok is többnyire a nyilvánosságnak készülnek, ám a példányszám és a terjedelem nem értelmezhető. A fizikai hordozó pedig szintén nem értelmezhető! A kötelezpéldány-rendelet elvileg alkalmazható lenne erre a területre is, de annak betartatása komoly kételyeket támaszt. A beszolgáltatás? Kinek a feladata? Hogyan lehet ellenőrizni? Mi-

kor minősül új kiadásnak egy-egy weblap? Mit kezdünk a hírportálokkal, blogokkal stb.?

Hagyományos dokumentumok digitális változatainak elkészítése

Megmaradva a könyvtárak világánál: a digitalizáláson az eredeti dokumentumnak megfelelő, szabványos technikai paraméterekkel rendelkező, a vonatkozó feltárási eljárásokat használó, és on-line visszakereshető elektronikus dokumentumok készítését értjük.

Első lépésként a hagyományos dokumentumok on-line visszakereshetőségét biztosító nyilvántartások teljes körű digitalizálását kell megoldani (on-line katalógusok).

További lépés a könyvtárakban található dokumentumok digitalizálása. Mivel ennek mennyisége¹² hihetetlenül nagy, ezért célszerű közöttük szelektálni és prioritásokat meghatározni.

Szakterület	Összes (leltári) egység	Digitalizálandó egység	Tárkapacitás
Könyvtár	111 000 000 dokumentum	3 520 000 db dokumentum	7,6 Petabájt videó 143 Terrabájt hang 231 Gigabájt szöveg 2 Terrabájt ff kép 45 Terrabájt szürke kép 7,1 Terrabájt színes kép Összesen: 7,8 Petabájt

Már digitalizált dokumentumok

A digitalizálás már régebben és spontán módon elkezdődött. Ennek nagyon sok termékeivel találkozhatunk az interneten. Megtalálható a teljesen amatőr és a professzionális változat egyaránt. Az első lépés, hogy országos nyilvántartásba vegyük a már digitalizált dokumentumokat, azok minőségi paramétereivel együtt, illetve ezzel párhuzamosan ezeket a könyvtárak számára elérhetővé tegyük.

Mi a teendő?

Mivel rendkívül összetett és sokrétű kérdésről van szó, azért ez a fejezetet a leg-rövidebb, mert meggyőződésem szerint már annyi színvonalas cikk, munkaanyag, könyv, blog és egyéb forrás foglalkozik ezzel a témával, hogy újat mondani szinte lehetetlen.

Jó nemzetközi kitekintést találhatunk a most megjelent *Digitalizálási stratégiák*¹³ című szemletanulmányban. A hazai teendőkről a 2005 decemberére elkészült *Országos Könyvtári Digitalizálási Terv 2007–2013* munkaanyag ad alapos tájékoztatást. Még érdemes megemlíteni az EU Közösségek Bizottsága által kidolgozott ajánlást, amelyet „i2010: digitális könyvtárak” címmel lehet olvasni. Ehhez 2006. január 20-ig lehetett kiegészítéseket javasolni, valamennyi könyvtárnak, könyvtárosnak és magánszemélynek¹⁵.

Ezekhez a stratégia anyagokhoz várhatóan hamarosan elkészül egy vagy több cselekvési terv is. Kidolgozásukat csak a legnagyobb nyilvánosság bevonásával

lehet elképzelni. Amikor erre sor kerül, akkor kell igen alapos szakmai vitákat tartani, és utána az alapelvekben megegyezni.

Fontosnak tartom, hogy a vitának azt a részét, hogy ki, milyen anyagokat, milyen konzorciumban, milyen pályázatból, milyen eszközökkel digitalizáljon, előzze meg a digitalizálás technikai paramétereinek, valamint a digitalizált anyagok feldolgozásának szabályzata és az elindult digitalizálási projektek nyilvántartása.

Igy nagyobb esélyt látok arra, hogy a folyamatosan készülő anyagok később is felhasználhatók lesznek. Nem végzünk fölösleges munkát, és a nagymértékű digitalizálási folyamat elkezdése nem húzódik éveken keresztül.

JEGYZETEK

- 1 Demography and Geography of the Internet / Albert Benschop [on line] [idézte: 2005. 12. 27.] [Elérhető Word Wide Weben:] <<http://www.sociosite.net/demography.php>>
- 2 2005: nem volt nagy újdonság az interneten [on line] [idézte: 2006. 01. 19.] [Elérhető: Word Wide Weben:] <<http://origo.hu/techbazis/internet/2005/1221internet.html>>
- 3 Demography and Geography of the Internet / Albert Benschop [on line] [idézte: 2005. 12. 27.] [Elérhető Word Wide Weben:] <<http://www.sociosite.net/demography.php>>
- 4 2005: nem volt nagy újdonság az interneten [on line] [idézte: 2006. 01. 19.] [Elérhető: Word Wide Weben:] <<http://origo.hu/techbazis/internet/2005/1221internet.html>>
- 5 Demography and Geography of the Internet / Albert Benschop [on line] [idézte: 2005. 12. 27.] [Elérhető Word Wide Weben:] <<http://www.sociosite.net/demography.php>>
- 6 <<http://www.google.com>>
- 7 Web 2.0 Conference [on line] [idézte: 2006. 01. 19.] [Elérhető Word Wide Weben:] <<http://www.web2con.com/>>
- 8 *epa.oszk.hu*
- 9 Do libraries matter? / Ken Chad, Paul Miller [on line] [idézte: 2006. 01. 20.] [Elérhető: <http://www.talis.com/downloads/white_papers/DoLibrariesMatter.pdf>
- 10 Library 2.0 and Library 2.0" == Cites & Insights 6, Number 2: Midwinter 2006 [on line] [idézte: 2006. 01. 22.] [Elérhető: <<http://cites.boisestate.edu/civ6i2.pdf>>]
- 11 Library 2.0 [on line] [idézte: 2006. 01. 22.] [Elérhető: <<http://konyvtaroskisasszony.freeblog.hu/>> (2005 december 1.)]
- 12 A magyar kulturális közvagyron feltérképezése. Az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézet, valamint a Neumann János Digitális Könyvtár és Multimédia Központ közös munkája.
- 13 Digitalizálási stratégiák : Szakirodalmi szemle / [összeáll. és ford. Hegyközi Ilona]. – Budapest, Könyvtári Intézet, 2006. 93 p. (EuroTéka)
- 14 Országos Könyvtári Digitalizálási Terv (2007–2013) [on line] [idézte: 2006. 01. 22.] [Elérhető: <www.ki.oszk.hu/dokumentumok/>
- 15 A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak. i2010: Digitális könyvtárak [on line] [idézte: 2006. 01. 20.] [Elérhető: <http://europa.eu.int/information_society/activities/digital_libraries/doc/hu_comm_digital_libraries.pdf>
- 16 A főbb vitapontokat a <http://europa.eu.int/information_society/activities/digital_libraries/index_en.htm> oldalon lehet megtekinteni.

Beszámoló a könyvtáros etikai kódexet előkészítő munkabizottság munkájáról*

Tisztelt Küldöttközgyűlés! Hölgyeim és Uraim, kedves Kollégák!

Amikor Bartos Évával és a mai összejevetelt szervezőkkel megegyeztünk abban, hogy az etikai kódexet ünnepélyes keretek között elfogadó küldöttközgyűlésen megpróbálom összefoglalni azt az utat, amelyet a kódexet előkészítő munkabizottság megtett, kronológiában, tények, adatok ismertetésében gondolkodtunk. Azonban, miközben ezt az eredetileg szigorú keretek közé szorított beszámolót készítettem, rá kellett jönnöm, hogy – miután a bizottság titkáraként „tűzközelben” csináltam végig magam is az előkészítő munka mintegy kétéves időszakát –, sok olyan apró, kedves, emlékezetes mozzanat is színesítette ezt az egyébként egyáltalán nem könnyű munkát, amelyről hivatalos fórumon eddig nem beszélünk, nem írtunk. Engedjék meg nekem tehát, hogy itt-ott a szikár eseményeket ilyen apró történetek elmesélésével színesítsem.

Nem akarok kitérni a könyvtárosok etikai kódexének előtörténetére, azt gondolom, önök közül sokan emlékeznek a harminc évvel ezelőtti egri vándorgyűlésre, majd a nyolcvanas évek végén indult kezdeményezésre, amely azonban akkor a kedvezőtlen körülmények miatt sikertelen maradt.

Újra akkor kerülhetett szóba és előtérbe a magyar könyvtárság etikai kódexe, amikor a könyvtári terület 2003–2007 közötti stratégiai céljai alapján a NKÖM Könyvtári Főosztálya másik három bizottsággal együtt és feladataikat pontosan körülhatárolva létrehozta „A könyvtárosi életpálya vonzóbbá tétele” elnevezésű stratégiai bizottságot. Ma már, amikor a kész kódex csak az ünnepélyes elfogadásra vár, szinte természetesnek tűnik, hogy ez a bizottság vette fel programjába a kódex megalkotását. A korábbi kezdeményezések azt is evidenssé tették, hogy ezt a feladatot csak a Magyar Könyvtárosok Egyesületének támogatásával, közreműködésével lehet elvégezni, és – mivel a stratégia megvalósításából a Könyvtári Intézet is alaposan kiveszi a részét – a munka megszervezése nálunk indult el. Úgy érzem, itt olyan ponthoz értünk, ahol máris meg kell tennem az első kitérőt, mert szeretném, ha velem együtt mindannyian átéreznék a kódex ügyének azt a nagyon fontos első pillanatát, amikor a Könyvtárosi életpálya stratégiai bizottság vezetője, Bartos Éva már pontosan tudta, kinek a személyére lehetne, kellene építeni, ki alapozhatná meg a kódex kidolgozását. Biztos vagyok benne, hogy tudják: Papp Istvánra gondolok, és abban is biztos vagyok, Éva rábeszélő-

* Elhangzott az etikai kódexet elfogadó MKE-küldöttközgyűlésen, 2006. január 17-én.

képességének komoly szerepe volt abban, hogy Papp István vállalta ezt a feladatot – már az első beszélgetések során szigorú kereteket szabva a munkához. A szigorúságot persze Papp István a bizottság elnökeként magával szemben is képviselte: a kódexet előkészítő bizottság még fel sem állt, már készen volt az első tanulmánnyal (amit háttéranyagnak hívtunk, ebből aztán később kisebb bonyodalmak támadtak, mert született még jó néhány háttér tanulmány, és ki kellett találnunk, rövidített címeiket hogyan különböztessük meg egymástól.). A bizottság összetételének szempontjait a MKE-vel és a Könyvtári Intézet akkori vezetőjével együtt alakítottuk ki: fontosnak tartottuk, hogy a tagok a magyarországi könyvtártípusok és a könyvtáros szakmai szervezetek képviselőiből kerüljenek ki. Lássuk a felsorolást:

Biczák Péter, a Pest Megyei Könyvtár igazgatója (az MKE és a megyei könyvtárak képviselőjében);

Blaskóné Majkó Katalin, a Magyar Képzőművészeti Egyetem Könyvtár és Levéltár igazgatója (a felsőoktatási és a szakkönyvtárak képviselőjében);

Hock Zsuzsanna, a Városmajori Gimnázium könyvtárának vezetője (az iskolai könyvtárak képviselőjében);

Horváth Sándor Domonkos, a győri Galgóczi Erzsébet Városi Könyvtár igazgatója (a városi könyvtárak képviselőjében);

Redl Károly, az Országgyűlési Könyvtár tájékoztatási igazgatója (az országos szakkönyvtárak képviselőjében);

Süttő G. Ildikó, a Chinoi Rt. könyvtárának vezetője (a vállalati és a szakkönyvtárak képviselőjében);

Virágos Márta, a Debreceni Egyetemi és Nemzeti Könyvtár főigazgatója (az IKSZ és az egyetemi könyvtárak képviselőjében);

és nem utolsó sorban: tavaly bekövetkezett halála előtt az utolsó pillanatokig együtt dolgozott velünk Ottovay László (a nemzeti könyvtár képviselőjében).

A felkérő levélre valamennyien igent mondtak. Még az első bizottsági ülés előtt tanulmányozták a Papp István által írt előkészítő anyagot, amely a Könyvtári Figyelő hasábjain már úgy jelent meg, hogy ők is hozzátették írásos véleményüket. Köszönet jár a közzétételért a Könyvtári Figyelő szerkesztőinek, különösen Kovács Katinak, hiszen ez az anyag a későbbiekben hivatkozási alapot jelentett a kódex valamennyi említésekor.

A bizottság az eltelt mintegy két év alatt összesen nyolcszor ülésezett, az üléseket egy kivétellel a Könyvtári Intézet szervezésében itt, az OSZK-ban tartottuk. Ismét egy apró kitérő: eleinte a három–négy óra megfeszített munka közben és után vendégül is láthattuk a bizottság tagjait, fontosnak tartottuk, kikapcsolódásnak, pihentetőnek szántuk ezeket a szüneteket, mégis mindig a kódexről beszélgettünk ilyenkor, így hallottam a legtöbb konkrét példát és esetleírást arra, amiknek megoldásához az etikai kódex iránymutatásai – reményeink szerint – majd segítséget nyújtanak. Aztán amikor a kötelező maradványképzés ide is „begyűrűzött”, és már nem futotta vendéglátásra, Biczák Péter megígérte nekem, hogy tarisznyájában szalonnát, hagymát hoz, ha én beszerzem a kenyeret... Előre elhatározott ciklikusságot nem mutatnak az ülések egymásra következő időpontjai, sokkal fontosabb volt ugyanis, hogy olyankor találkozunk, amikor anyagok, írá-

sok készültek el, elképzelések álltak megvitatás előtt, mert ezek vitték lépésről lépésre előbbre az etikai kódex ügyét. Az első bizottsági ülést 2004. június 2-án tartottuk és csak azért térek ki részletesen napirendi pontjaira, hogy érezhessék, már az első alkalommal milyen fontos megállapításokra jutottunk:

- Megállapítottuk, hogy a bizottság szükségesnek és lehetségesnek tartja egy könyvtárosi etikai kódex kidolgozását, amely a szakmai erkölcs legáltalánosabb kérdéseire tér ki tömör, könyvtárosokhoz, használókhoz és fenntartókhoz egyaránt szóló, közérthető formában, és hogy a kódex nem szabálygyűjtemény akar lenni, hanem a könyvtárosi gondolkodást, magatartást és viselkedést kívánja formálni az egyéni használók és a kisebb-nagyobb közösségek javára.
- Már ekkor tíz pontról, „tízparancsolatról” mint jól meg- és felfogható egységről beszéltünk, ezt a későbbi vélemények tovább erősítették, és valahogy ráérezünk ennek PR-hatására is; javasoltuk, hogy ezt a „szakmai tízparancsolatot” szükség szerint egészítsék ki az egyes könyvtáriptípusokban, könyvtári munkaterületeken dolgozó könyvtárosok, sőt egyes könyvtárak speciális körülményeivel számot vető további etikai kódexek.
- Szerettünk volna valamiképpen személyes kapcsolatot teremteni a kódex és a könyvtáros között. Például úgy, hogy a könyvtárosi diplomával egyidejűleg vagy az első könyvtári munkahelyen díszes kivitelű oklevélformát kaphatnának kézhez a fiatal könyvtárosok; a nyilvánosságnak szánt rendezvényeken a könyvtárosok aláírásukkal láthatják el az etikai kódexet. Nézzék meg, itt a mai példa – és reméljük, ennek akad majd folytatása is.
- Akkor még nem sejtettük, hogy a következő megállapítás lesz a kódex vitájának egyik sarkalatos pontja: a munkabizottság véleménye szerint a könyvtárosi etikai kódex a könyvtárosi szakmára, tehát a felsőfokú (egyetemi, főiskolai) könyvtárosi szakképzettséggel rendelkező személyekre vonatkozik. Hozzá tettük természetesen: ez nem zárja ki azt, hogy a könyvtárakban dolgozó más vagy alacsonyabb szakképzettségű személyek is érvényesnek tartásukra nézve; a könyvtárosi etikai kódexnek ezt a kisugárzó hatását a könyvtárak küldetésnyilatkozataiban, szervezeti és működési, valamint használati és gyűjtőköri szabályzataiban, munkaköri leírásaiban, és ha indokolt, az adott könyvtárra kidolgozott etikai kódexben lehet érvényesíteni.
- Rögzítettük, hogy az etikai kódex személyek viselkedési normáival foglalkozik, ezért a magyar könyvtárosság legátfogóbb, főként személyi tagságból álló szervezetének, az MKE-nek kell magára vállalnia kiadását, ajánlás formájában, és e szervezetnek kell gondoskodnia az etikai bizottság későbbi felállításáról is.
- Ekkor javasoltuk, hogy az MKE tűzze a 2005. évi vándorgyűlés napirendjére az etikai kódex ügyét, és irányozza elő, hogy az MKE éves küldöttközgyűlése fogadja el az etikai kódexet.

Ezen az ülésen Papp István felajánlotta, hogy összehasonlító elemzést készít külföldi könyvtárosi etikai kódexek alapján (ezt a tanulmányt is a Könyvtári Figyelő jelentette meg), a bizottsági tagok pedig vállalták, hogy átnézik és ismertetik rokon- és más szakmák etikai kódexeit. Itt kezdődött kapcsolatunk a 3K szerkesztőségével: rovatot, fórumot teremtettek nekünk minden, a kódexre vonatkozó írás

megjelentetéséhez – köszönet érte. A más szakmák kódexeiről szóló ismertetések után a 3K hasábjain olvashattuk a szakma nagy öregjeinek a kódextervezetről alkotott véleményét, gyakorló könyvtárosok hozzászólásait, a kódex vitára bocsátott szövegtervezetét, a vándorgyűlés vonatkozó előadásait és nem utolsósorban a kódexet előkészítő bizottság munkájáról szóló beszámolókat.

További üléscink kronológiája – most már rövidebben:

- 2004. szeptember 28-i ülésünkön más szakmák berkeiben készült és a bizottsági tagok által feldolgozott etikai kódexek alapján összegyűjtöttük azokat a tapasztalatokat, amelyekre a könyvtáros etikai kódex szövegtervezetének megfogalmazásához szükségünk volt, és ekkor határoztuk el azt is, hogyan tudjuk a kódextervezetet megismertetni a könyvtárosársadalommal: egy korábbi, szintén e témába vágó – merthogy a könyvtáros hivatással foglalkozó – országos vitasorozat példája nyomán kialakult az MKE berkeiben megrendezendő regionális vitafórum terve.
- 2004. december 7-ei ülésünk különleges volt, a szakma nagy öregjeinek (mi magunk között a későbbiekben seniorokként emlegettük őket) véleményét kértük ki az etikai kódex ügyében. Sokan elfogadták meghívásunkat és eljöttek személyesen. Félve sorolom az önök számára is ismerős neveket, nehogy valakit kifelejtsek, akivel hangosan együtt gondolkodhattunk: Ferenczy Endréné, Fügedi Péterné, Gerő Gyula, Győri Erzsébet, Hajdu Géza, Katsányi Sándor, Poprády Géza, Román Lászlóné, Somkuti Gabriella, Szabó Sándor, Tóth Gyula, Walleshausen Gyula, Zsidai József. Többen voltak, akik nem vállalták ugyan a Budapestre utazás fáradalmait, de megtiszteltek minket írásukkal (Benda Mária, Lévay Botondné); ajánlom figyelmükbe a 3K vonatkozó cikkeket.
- 2005. január 26-ai ülésünkön meghatároztuk a kódex alapszerkezetét (Papp Istvánt idézem): az etikai kódexszel kapcsolatos dokumentumok piramisszerűen épülnek fel: a csúcsot maga a kódex képezi, amely voltaképpen két, de egymással szorosan összefüggő egységből áll. A tíz pontot tartalmazó rész nevezhető az erkölcsi parancsnak (e szöveg felolvasására és aláírására kerül sor itt e teremben rövidesen), amelyet egy kifejtő rész követ. A második szintet alkotják – elkészültük után – a különböző szervezetek, egyesületek, intézmények, könyvtártípusok, könyvtárosi munkakörök stb. etikai szabályzatai. A harmadik szintet a kódexhez kapcsolódó magyarázatok, kommentárok, kiegészítések jelentik. Végül a negyedik szintbe tartozik valamennyi, az etikai kódexszel, de általában a könyvtárosi etikával kapcsolatos, publikált vagy szűk publicitású, bármilyen formátumban hozzáférhető dokumentum, kutatási jelentés, bibliográfia stb. Ezen az ülésen a fenti szerkezetből a 10 pont szövegének tervezetét vitattuk meg, amelyet Papp István készített elő. Előre elhatározott belső ütemtervünk szerint az elvégzendő munka félidejében voltunk, ezért az első évben elvégzett munkáról levelet fogalmazva beszámoltunk megbízóinknak.
- 2005. március 2-ai ülésünkön megvitattuk és elfogadtuk a pontokhoz közvetlenül tartozó, azokhoz szorosan kapcsolódó, ún. publikus magyarázatokat tartalmazó kódex-egységet, amelyet Papp István fogalmazott meg. Virágos Márta bejelentése nyomán ezen az ülésen hangzott el hivatalosan: az IKSZ

2005. februári elnökségi ülésén határozott arról, hogy szakmai szervezetként szeretne bekerülni az etikai kódex kibocsátói közé.

- Szinte kihelyezett ülésként tartjuk számon a tavalyi gödöllői vándorgyűlésnek azt a napját, július 22-ikét, amikor Papp István kisplenáris előadása után szekciók sora foglalkozott az etika kódexszel. Remélem, önök közül sokan részt vettek ezeken a szekció-előadásokon, vitákon, érezték, néha mennyire egyetért a könyvtárórsadalom a kódex ügyében, néha meg milyen parázs vitákat keltenek az eltérő vélemények. A munkabizottságot mindenesetre ez is, az is, nagymértékben segítette további munkájában.
- 2005. szeptember 20-án a bizottsági ülésen megint nagy fába vágtuk a fejszénket: számba vettünk minden olyan véleményt, amely a kódextervezettel kapcsolatban elhangzott (a vélemények összegyűjtésének helyszíneire még visszatérek). Majd 350 hozzászólást vettünk számba és döntöttünk bizottsági szavazással ezek sorsáról, majd Papp István vállalta az elfogadott véleményeknek, hozzászólásoknak a kódexszövegbe való beépítését. Köszönőlevelet fogalmaztunk mind az egyéni, mind a testületi, mind a regionális fórumokon hozzászóló kollégáknak. Remélem, azóta valamennyi levél eljutott a címzettekhez.
- 2005. október 11-ei utolsó ülésünkön a bizottság egyhangú szavazással elfogadta és az MKE elnöksége elé terjeszthetőnek ítélte az etikai kódex módosításokkal és javaslatokkal egybeszerkesztett szövegtervezetét. jelentést fogalmazott az elvégzett munkáról megbízóinak, amelyben megköszönte a bizalmat és bejelentette működésének befejezését. Az ülésen elfogadtuk a Papp István által időközben megírt újabb tanulmányt, amely a kódexszöveghez tartozó magyarázatokat, kommentárokat, kiegészítéseket tartalmazza mintegy 150 oldal terjedelemben. (A tanulmány a későbbiekben a Könyvtári Intézet kiadásában jelenik meg.)

A bizottság az ülések közötti időszakokban is dolgozott, hiszen az ülésekről mindig határidőkkel és „házi feladatokkal” indultunk haza. A kapcsolattartás nem volt nehéz. e-mail-címek és kör-emailek vagy éppen egy-egy bizottsági tag nevére szóló elektronikus levelek kellettek hozzá, nagy terjedelmű anyagok cseréltek rendszeresen gazdát csatolt fájlokban is. És most ismét teszek egy személyes benyomást rögzítő kitérőt. Ha nem is túl gyakran, de megtörtént – melyik munkabizottság életében nem fordul elő ilyen? –, hogy a kért anyag nem futott be időre. ilyenkor enyém volt az a nem túl kellemes feladat, hogy titkárként az adós bizottsági tagot erre figyelmeztessem, hiszen Papp Istvánhoz – már nyomtatásban, hol postán, hol személyes „átadás-átvétellel” – rajtam keresztül jutottak el az elkészült anyagok. De még így is csak egyszer kaptam egy kedves e-mailt Redl Károlytól, hogy ilyen fegyelem még annál a tűzérdandárnál sem volt, ahol annak idején katonai szolgálatát töltötte. Aláírás: Redl ezredes... Természetesen olyan is előfordult, hogy valaki nem tudott az ülésen részt venni, hiszen hallották a bizottság névsorát: valamennyien tengernyi feladatnak próbálnak megfelelni egy időben. Ráadásul néha még az időjárás is közbeszólt: Horváth Sándor Domonkos laptopjáról kaptam egyszer egy e-mail-t az egyik ülésnap havas reggelén, a győri vasútállomáson írta, ahol hiába várakozott, nem akadt vonat, amely Pestre hozhatta volna. Komolyra fordítva a szót: ugyancsak az elektronikus levelezés elő-

nyeit kihasználva számoltam be rendszeresen az elvégzett munkáról főosztályvezető asszonynak, az MKE elnökének és a Könyvtári Intézet igazgatójának. A bizottság munkája során keletkezett iratanyag őrzését az intézet vállalta magára. egyelőre a szobámban tesznek ki lassan egy polcfolyómétert, nemsokára hivatalosan a Szakkönyvtárhoz kerülnek. A bizottsági ülésekről szóló emlékeztetők mellett valamennyi, a témában elkészült dokumentum a mai napig elérhető a Könyvtári Intézet honlapjának a stratégiai bizottságok tevékenységét bemutató oldalán. Talán egy dolgot mulasztottunk el – ahogy erre egy kollégánk a Katalisten fel is hívta a figyelmet – nem működtettünk ugyanitt, a honlapon olyan interaktív fórumot, amelynek segítségével még többen fejthették volna ki véleményüket a kódexszel kapcsolatban. Mégis úgy gondoljuk, a kódex társadalmi hátterét és hitelességét kellőképpen biztosítják a 2005. év folyamán lezajlott vidéki és fővárosi tanácskozások, fórumok, viták és az egyéni hozzászólók hosszú sora. A véleménynyilvánítás lehetőségét és színterét szolgálta a fentebb már említett regionális vitafórum a vándorgyűlést megelőző időszakban, 2005. áprilisában és májusában. Csapat szerveződött a bizottság tagjaiból (Papp István, Biczák Péter és jómagam), csatlakozott hozzánk a stratégiai bizottság vezetője, Bartos Éva és a Pest Megyei Könyvtár kishuszával összesen öt helyszínen jártunk (Kaposvár, Miskolc, Szeged, Szentendre, Veszprém), hogy megismerhessük az egyesület tagjainak a kódextervezetről alkotott véleményét. De akadtak egyéb alkalmak is az etikai kódex munkálatainak bemutatására 2005 tavaszától: a Kodolányi János Főiskola Könyvtára által szervezett konferencia, az IKSZ kibővített elnökségének, majd Győr-Moson-Sopron megyei tagozatának ülése, az Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiumának összejövedele, az MKE Helyismereti Könyvtárosok Szervezetének és Társadalomtudományi Szekciójának közösen szervezett vitája, majd a zempléni szervezet önálló rendezvénye, a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Szervezet ülése, amelyen a Nyíregyházi Főiskola Könyvtár és Alkalmazott Informatikai Csoportjának oktatói és hallgatói is jelen voltak; hallgatói meghívásra jártunk a szombathelyi Berzsényi Dániel Főiskola Könyvtár- és Információtudományi Tanszékén is. Legutóbb, 2005. november végén a Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár és az MKE Heves megyei Szervezetének közös rendezvényén vettünk részt.

Mielőtt befejezném, engedjenek meg egy utolsó „magánjelleget” kitérőt: hálás vagyok mindazoknak, akik kiszemeltek és méltónak találtak az etikai kódexet előkészítő bizottság titkári posztjára, rengeteget tanultam azoktól, akikkel együtt dolgozhattam. Tanulságos és egyben felemelő volt végigkísérni e fontos dokumentum keletkezését és aktívan részt venni létrehozásában. Mindenkinek azt kívánom, hogy ha munkabizottságban kell dolgoznia, olyan harmonikus munkakapcsolatok mentén tudja ezt tenni, mint ahogyan ez a mi bizottságunkban működött. Teljes szívemből osztom Horváth Sándor Domonkos véleményét, aki így fogalmazott, amikor közös munkánk befejeződött: ezzel a csapattal akár egy dzsungeltúrásra is bátran beneveznék... Különösen büszke vagyok arra, hogy kolléganómmal, Szabó Lászlóné Böbével együtt – aki Papp István kézírataiból varázsolt rendszeresen (és aki ismeri Pista kézírását, tudja, milyen heroikus munka ez) szövegszerkesztett változatot –, szóval vele együtt bekerültünk Pista – ahogy ő mondja – kedves barátnéi közé. Eddig csak a Szakkönyvtárban dolgozó kolléga-

nőim tudhatták magukénak e megtisztelő címet, most meg – megint csak Pista elmondása szerint – már azt is nehéz eldöntenie, ha a Széchenyi-be jön, hogy őket vagy minket keressen fel először... Hiszem, hogy ez közös munkánk eredményeinek szívből jövő elismerése, igazán hálás vagyok érte!

A kódex jövőjéről kellene még beszélnem, de nem teszem, mert ez a mai napon jelenné válik: a kibocsátók és a csatlakozók aláírásával életre kel a magyar könyvtárosok etikai kódexe. A munkabizottság feladata itt véget ér, bár azt gondolom, mindannyian továbbra is figyelemmel kísérjük a kódex sorsát és alkalmazását, a rá épülő újabb és újabb szakmai kódexek keletkezését és a megválasztandó etikai bizottság tevékenységét.

Hangodi Ágnes

* * *

2006. január 17-én a Magyar Könyvtárosok Egyesületének rendkívüli küldött-közgyűlésén elfogadták és aláírták a magyar könyvtárosok etikai kódexét, amelyet az alábbiakban teszünk közzé:

A MAGYAR KÖNYVTÁROSSÁG ETIKAI KÓDEXE

I. KÖNYVTÁROSI ETIKA

A könyvtárosi tevékenységet a szakmai ismeretek, eljárások és szokások, valamint jogszabályok és szabályzatok mellett etikai normák is vezérlik.

II. ALAPÉRTÉKEK

A könyvtáros elkötelezett az emberi jogok, a demokrácia, a jogállamiság, az esélyegyenlőség, a szellemi szabadság és az információ szabadsága mellett.

III. KÖNYVTÁROSI HIVATÁS

A könyvtárosi hivatás a könyvtárostól a használók iránt tiszteletet és odaadást, valamint állandóan fejlődő szakismereteket és készségeket kíván meg. A könyvtáros szakmai döntéseit autonóm módon, személyében feddhetetlenül, személyes anyagi vagy egyéb jogosulatlan előnyét vagy hasznát kizárva hozza meg.

IV. A GYŰJTEMÉNY GONDOZÁSA

A könyvtáros felelősséggel tartozik az emberiség, a nemzet, valamint a nemzeti és etnikai kisebbségek, a helyi közösségek kulturális örökségének megőrzéséért. Gyűjteményépítő munkáját a használók igényeire és az emberiség értékeire alapozza, de a közvélekedéssel és saját nézeteivel ellentétes műveket is beszerez. Elítéli a cenzúrát, s maga sem cenzúráz. Feltáró munkájával a könyvtár teljes gyűjteményét hozzáférhetővé teszi.

V. A KÖNYVTÁRHASZNÁLÓK SZOLGÁLATA

A könyvtáros és a használó viszonya az egyenrangú partnerségen és a kölcsönös bizalmon nyugszik. A könyvtáros megkülönböztetés nélkül nyújt segítséget a könyvtár szolgáltatásainak igénybevételéhez. A használók személyes adatait bizalmasan kezeli. A használóknak joguk van az adott feltételek között a lehető legjobb könyvtári ellátáshoz és az egyenlő elbánáshoz; a könyvtáros ezzel összhangban törekszik az esélyek kiegyenlítésére.

VI. AZ INFORMÁCIÓK KÖZVETÍTÉSE

A könyvtáros tőle telhetően mindent megtesz azért, hogy a használó szabadon és korlátozás nélkül hozzáférhessen az információkhoz. Segítséget nyújt az információs források és eszközök használatához. Legjobb tudása szerint hiteles, megbízható, teljes, megfelelő, személyre szabott információt nyújt.

VII. KÖNYVTÁROSI SZAKMAI KÖZÖSSÉG

A könyvtáros őrzi és növeli a könyvtárosi szakma tekintélyét, részt vesz a szakmai közéletben és együttműködésben. Készségesen osztja meg tudását és tapasztalatait.

VIII. A KÖNYVTÁR MINT MUNKAHELY

A könyvtáros elkötelezett könyvtára iránt, és tiszteletben tartja fenntartójának céljait és érdekeit. Beosztottként és vezetőként egyaránt a legjobb tudása szerint járul hozzá a könyvtár feladatainak teljesítéséhez és a munkahelyi közösség erősítéséhez.

IX. TÁRSADALMI KAPCSOLATOK

A könyvtáros elfogultságtól és előítéletektől mentes kapcsolatban áll a társadalom tagjaival, csoportjaival, szervezeteivel. Tisztelettel és együttműködésre készen fordul más szakmák és tagjaik felé. Védelmet a szellemi tulajdonhoz való jogot és a szellemi alkotásokhoz való hozzáférés jogát.

X. AZ ETIKAI KÓDEX ÉRVÉNYESÜLÉSE

Az etikai kódexben foglalt követelmények a könyvtárosok tevékeny közreműködésével valósulnak meg. Ezt a folyamatot a kódex kibocsátói egy etikai bizottság felállításával segítik elő.

* * *

A magyar könyvtárosság etikai kódexének tervezetét
a Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnöksége,
az Informatikai és Könyvtári Szövetség elnöksége
és az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézete
által felkért munkabizottság dolgozta ki.

Tagjai:

Biczák Péter
Hangodi Ágnes titkár
Hock Zsuzsanna
Horváth Sándor Domonkos
B. Majkó Katalin
Ottovay László
Papp István elnök
Redl Károly
Süttő Gézáné
Virágos Márta

* * *

A magyar könyvtárosság etikai kódexét a Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnöksége és az Informatikai és Könyvtári Szövetség elnöksége 2006. január 17-én bocsátotta ki.

Bakos Klára elnök
Magyar Könyvtárosok Egyesülete

Dr. Fodor Péter elnök
Informatikai és Könyvtári Szövetség

Az etikai kódexet aláírja, a benne rögzített értékeket és követelményeket magáénak vallja, szellemükben tevékenykedik és érvényesülésükért síkra száll:

Virágos Márta elnök
Egyetemi Könyvtárigazgatók
Kollégiuma

Vadné Kokovay Zsuzsa elnök
Főiskolai Könyvtárak Kollégiuma

Dr. Vasas Livia elnök
Magyar Orvosi Könyvtárosok
Szövetsége

Bondor Erika elnök
Könyvtáros Tanárok Egyesülete

Ásványi Ilona elnök
Egyházi Könyvtárak Egyesülése

Horváth Ádám elnök
MOKKA Egyesület

Pályázati felhívás

Az MKE Társadalomtudományi Szekciója – készülve megalakulásának 30. évfordulójára – pályázatot hirdet alapító elnöke, **Vályi Gábor életét és szakmai munkásságát** bemutató pályamunkák készítésére.

A pályamunkák terjedelme minimum 4-6 oldal legyen, műfaja szabad (a szakmai életpálya bemutatása, munkásságát tükröző bibliográfia mellett szívesen vesszük a kollégát és embert mindennapi munkatevékenységében ábrázoló visszaemlékezéseket is).

A pályamunkák beérkezésének határideje: 2006. szeptember 1.

A beadás címe: MKE Társadalomtudományi Szekció

c/o Országgyűlési Könyvtár
Budapest, Pf. 4
1357

A borítékra, kérjük, írják rá: Pályázat

Formai elvárások:

Csak postai úton küldhetők be a pályamunkák.

A zárt borítékban kizárólag a pályamű lehet, és azon a szerző által választott, feltüntetett jellege. Emellett külön zárt borítékban kérjük az alkotó elérési adatait, ezen a borítékon csak a jellege szerepeljen.

A pályázat eredményének kihirdetésére a szekció 2006 novemberében megtartandó taggyűlésén kerül sor.

A pályamunkák díjazása: I. díj – 50 000 Ft

II. díj – 20 000 Ft

III. díj – 10 000 Ft

A díjazott pályamunkák alkotói műveikkel meghívást kapnak a szekció 2007-re tervezett Vályi Gábor konferenciájára, és pályamunkáik közzétételét szorgalmazzuk a szakmai sajtóban.

2005. január 27.

az MKE Társadalomtudományi Szekció
vezetősége

Nyíregyházán januárban

„Mindenki álmodik. Csak az a különbség az álmodók között, hogy egyik ember sokáig magában hordja álmát, amíg a másik nyomban elfelejti: elfújta a hajnali szellő, mint a viráglevelet.

Legtöbbet persze a nők álmodják. A nők között ritka az olyan, aki álmát nyomban felébredés után elfelejtené. Nyitott szemmel is utána-néz az álom tovaszálldosó lepkéjének, amely néha olyan igénytelen, mint egy káposztalepke, máskor pedig nyugtalanító, mint akár a nők hajába akadt halálfejes pillangó. (...)

Hát még a vízpartokról hányan néznek a reggeli napsugárban eltáncoló szitakötő után? Nem kevesebben, mint a halászok, akik álmaikban is mindig halakkal foglalkoznak. Az álom vizein felveti magát az az aranyhal, amelyet minden halász szeretne megfogni egyszer életében. Álomban színültig telve van a háló zsákmánnyal, és az álombeli csuka se talál menedéket a halász elől.

A szabadban élő emberek, pásztorok, gazdák, földművelők szebbeket álmodnak, mint a királyok, mert az ő álmaikhoz az éji szél és a kosok bégetése szolgálatja a muzsikát, amit azok nem hallanak. Az álom tengeréből jönnek a nyájak, amelyeknek aranynapsugárból van a bundájuk. Az álom földjein nő meg a búzagalász olyan magasra, hogy azt ember el nem érheti. Az álom mezőin olyan kövér a legelő, mint akár a bibliai József hét bő esztendejében.”*

És miről álmodik a könyvtárigazgató? Vajon miképp fejtené meg Krúdy azt az álmot, amelyben gigabites fénykábel, digitális stúdió és tolmácsrendszer meg egy 5000 négyzetméteres könyvtár van?

Később persze kiderül, hogy néha a könyvtárigazgató is álmodik színültig teli halászhálóval, talán az aranyhal is megjelent már álmában egy-egy éjszakán. Ezzel az álommal lehetséges, hogy az írónak is könnyebb dolga lenne – már ami a megfejtését illeti. De mi van azokkal az álmokkal, amelyek valóra válnak?

Nagy László, a nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár igazgatója tehát a megvalósult álomról beszél.

– 2005. november 11-én tartottuk az új könyvtár ünnepélyes átadását. és december 1-jén nyitottuk meg kapuinkat a nagyközönség előtt. A két időpont között

---

* Krúdy Gyula: Szindbád, Magyar Helikon, 1973. 595. p.

még több kisebb alakítás történt, sőt még a mai napig is folynak kisebb munkálatok. Természetesen ez nem befolyásolja az üzemszerű működést. Ennek az évnak a végére lesz minden e helyén.

Még nem mindenkinek végleges a munkaszobája, hiszen ezekben a hónapokban készítettük az új szmsz-t, ami új feladatrendszert és szervezeti korrekciót is tartalmaz. A felújított és átalakított épület birtokbavételével új emberek jöttek, új csoportok alakultak ki. Bár rengeteg önéletrajzot kaptam mostanában könyvtárosoktól, sajnos, az önkormányzat az új körülményeket figyelembe véve leginkább csak a technikai kiszolgáló stáb növelésére adott lehetőséget. Jelenleg 70 munkatárs dolgozik itt – beleértve a technikai személyzetet. Több 4 és 6 órás munkatársunk is van.

Sok változás történt, amit írásban is legalizálni szeretnénk. Az új szmsz megfontolt döntések után jöhet létre. Át kell gondolni, melyek azok a feladatok, amelyeket ilyen létszám mellett el tudunk végezni, és melyek azok amelyeket nem. Vannak olyan szolgáltatások, amelyekre ugyan készek vagyunk, de még nem merjük beindítani, mert folyamatos, tízórás működését nem tudjuk garantálni.

Még alakítás alatt van a játéktár, ahol játékgyártó- és nagykereskedelmi cégek mutatják be, azaz „tesztelik” a gyerekekkel a játékokat. Meg is lehet majd vásárolni őket.

– *Úgy tudom, hogy nemcsak egyszerű területnövelés és környezeti modernizáció történt, hanem ennél többről van szó.*

– Igen. Praznovszky Mihály, a veszprémi megyei könyvtár igazgatója azt mondta: „négy évvel ezelőtt épült a mi új könyvtárunk, de te húsz évet ránk vertél!” Mi tudatosan törekedtünk a legmodernebb technika alkalmazására. Már maga az előkészítés is ebben a szellemben folyt, komoly szakemberek részvételével. A helyi városi tévé igazgatója – aki médiamérnök, médiaszociológus és a távoktatás megszallottja – is részt vett ebben a munkában, ma pedig munkatársaink között üdvözölhetjük. Nagyon nagy fantáziát lát ebben a munkában. Egy ilyen összetett elektronikai rendszert több hónapig tart beüzemelni, és csak később éri el az optimális teljesítményt. Még kevés a működési tapasztalat, és több év lesz, amíg minden tudását komplexen ki tudjuk használni, és egységesen üzemszerűen fog működni.

Van egy száz fős konferenciatermünk beépített világosító-, hang-, és videorendszerral, amely stúdióminőségű felvételek készítésére is alkalmas. A városi tévé élő, egyenes műsort tud innen sugározni, mert minden technika helyben van. Gigabites fénykábellel vagyunk összekötöttesben velük. Debrecenig szeretnék most eljutni ugyanilyen feltételekkel, így rá tudnánk csatlakozni az országos hálózatra, ezáltal az európaira is. Ez nagy lépés lesz a meglévő technika optimális hasznosításához.

Még a tolmácsrendszer nincs beüzemelve, de hamarosan három nyelven tudunk egyszerre tolmácsolást biztosítani. A közeljövőben tervezzük egy videokonferencia próbáját a debreceni egyetemmel.

A stúdióink lemezfelvételekre, stúdióbeszélgetések rögzítésére is alkalmas. Az 5+1 technikánkat alkalmazva kiváló minőségű CD-k készíthetők itt. Keverőpultunk lehetővé teszi, hogy négy kamerás élő adást közvetítsünk a könyvtárból.

Elsősorban a távoktatásban tervezzük az előrelépést. Egyik fő partnerünk ebben a nyíregyházi főiskola. Az ott akkreditált távoktatási programokat szeretnénk idehozni. A brüsszeli tolmácsképző központtal tárgyalunk. A tolmácsközpont igazgatója nagyon elismerően nyilatkozott a technikai feltételeinkről. Az oslói egye-

tem médiakommunikáció szakja is szeretne gyakorló média szakembereket képezni nálunk. Mi nemcsak a könyvtári szakmára irányítjuk a távoktatási tevékenységet, hanem mindenféle más irányt is megpróbálunk oktatni.

A termet bérbe is adjuk. Multilevel marketinges cégek rendszeresen használják is. A kamaratermünkben már szinte egész évre megvan a kiállítások rendje, háromhetes ciklusokkal. Szakmailag a városi galéria segít ebben a munkában. Most épp a vajdasági szlovák naiv festőknek van kiállítása. Nagy siker volt Normantas Paulius litván származású fotós kiállítása, aki többek között a Himalájáról készített fotóiról ismert.

– Itt olyan tendencia látszik körvonalazódni, amely nagy elmozdulást mutat az informatika felé. Mindeközben a könyvtár hagyományos funkciói hogyan alakulnak?

– A hagyományos dolgokra építjük rá ezeket a szolgáltatásokat. Fontos megjegyezni, hogy a schengeni határ itt lesz hamarosan. Innen információt adni, hatalmas lehetőség, amelynek a könyvtár 400 ezer dokumentumával hihetetlen gazdag hátteret ad. Továbbá, aki az előbb említett, a legmodernebb technikával működő szolgáltatásainkat használja, az ezáltal a könyvtári környezetbe kerül, és ízlelgetni kezdi a hagyományos lehetőségeket is a könyvtáron belül.

– Egy ilyen nagy intézménynek, ilyen technikával felszerelve, nyilván nagy fenntartási költsége. Ki a fenntartó?

– 1991-ben, amikor a megyei és a városi önkormányzat alkudozott a város kulturális intézményeinek fenntartását illetően, kialakult a mai állapot. A könyvtár a városhoz került, bár a működésben segít a megye is. Még nincs tapasztalatunk az új épület fenntartási költségeivel kapcsolatban. Úgy érezzük, hogy a tervezett és elfogadott költségvetés startnak nem rossz. Bevételi kötelezettségünk nincs, ami bejön, azt állománygyarapításra szoktuk fordítani.

Az is pozitívum, hogy általunk egy kézbe került a város könyvtári hálózata. Három teljesen felújított könyvtár van, a többi pedig viszonylag jó állapotú. Itt 120–150 négyzetméteres könyvtárakról van szó, kb. 20 ezres állománnyal. Mozgó állományunkat folyamatosan cseréljük és forgatjuk egymás között. Pályázatokkal segítjük a munkájukat.

– Hogy érzik magukat a kollégái ebben az új környezetben?

– Azt mondják, jó itt lenni. Az átmeneti időszak nagyon rossz volt. A főiskola épületében egy térben összezsúfolva dolgoztunk, óriási tömeg volt. Rengeteg olvasót veszítettünk emiatt. Közel 60 százalékot. Érthető is, mivel a főiskolára idősek nem jöttek ki. A gyermekolvasók egy része megmaradt. Viszont észrevehetően növekedett a fiókkönyvtárak forgalma. Igyekeztünk oda helyezni azt az irodalmat, amire ott volt szükség.

– Úgy gondolja, hogy az új, modern környezet elég lesz az olvasók visszahódítására vagy másként is megpróbálják elérni őket?

– Folyamatos hírverés folyik a médiában. Kiállításokat rendezünk, több rendezvényünk van és lesz. A legjobb az egészben az, hogy látványosan családi programmá vált a könyvtárba járás. Teljes családok íratkoznak be, és nekünk épp ez volt

az egyik célunk. Úgy tűnik, hogy talán visszatérnek a régi olvasóink. Január első két hetében 2800 új beíratkozó volt. Van olyan nap, hogy 1000-1200 ember fordul meg nálunk. Az internetes gépek általában teljesen kihasználtak. Az olvasóteremben is vannak gépek. Összesen 48 internetes gép és 10 kölcsönözhető laptop áll az olvasók rendelkezésére. Azt hiszem, lesz némi átfutási idő, mire kialakul az új közönség.

– *Milyen az érdeklődés a rendezvények iránt?*

– Elég nagy. Érdekes a város ilyen szempontból, mert kora tavasztól késő őszig nagyon sok program van. Több irodalmi kör is működik Nyíregyházán. Azt hiszem, inkább az a probléma, hogy túl sok a program. Kicsi ez a város, és a lakosságához képest túl nagy a kínálat. A könyvtári beíratkozásra viszont nem lehet panasz, mert az átépítés előtt a 124 ezer lakosú városból 17 000 olvasónk volt, a fiókkönyvtárakkal együtt pedig 24 000. Ez szerintem nem rossz arány. Inkább a gyerekekkel van gond. Bejönnek a könyvtárban, de nem olvasnak. A gyerekrészlegben van egy házi-mozi rendszer, amit szívesen használnak. Bár majd' minden nap vannak iskolai csoportjaink, de köztudott, hogy országosan is kicsi a gyermekolvasó réteg. Már általános iskolás gyerekek is interneten keresnek oktatási anyagot, így nincs könnyű dolgunk velük.

– *A kollégák mennyire nyitottak az új technológiára?*

– Szerencsére olyan felfogású – régi és új – munkatársaink vannak, akik fogékonyak az újra.

Most már nagyon látványosan megoszlik a technológiai rendszer működtetése, fejlesztése és a tartalmi információszolgáltatás, tehát a tartalom létrehozása. A könyvtárosok nem foglalkoznak azzal, hogy a számítógép programjai mitől futnak, míg a másik csapat nem tudja, hogy milyen tartalommal töltik fel azokat. Mindenki végzi a maga munkáját. Ez azért érdekes, mert az én egyik szakom informatikus, és amikor ide kerültem, hosszú ideig én voltam a rendszergazda. Ma a teljes informatikával foglalkozó létszám nyolc fő. Az egész zeneműtár, hangtár digitális. A fűtést akár laptopról vezérelhetem otthonról. Tiszta informatika az egész épület!

– *Gondolom, az új lehetőségek nagyobb mozgásteret adnak. Kik hozzák általában az új ötleteket?*

– Majdnem mindenki. Az igazgatóhelyettes fogja össze a rendezvényeket, és van egy kolléga, akinek újságírói és médiavégzettsége is van. Ő főként a saját programjainkat szervezi (pl. Nagy Könyv-program, Költészet Napja stb.). De sok kolléga van, aki hozza az ötletét, amivel még jobban ki tudjuk használni a felújított épület és a legmodernebb technika adta lehetőségeket. Ha megvan a jó gondolat, akkor mennek a számítástechnikusokhoz és egyeztetnek, hogy miként kivitelezhető. Bár most szerencsére bármi legyen is az, mindenre azt mondják, hogy megoldható! Nagyon kreatív a csapat. Önálló munkakörökkel, saját beosztással dolgoznak. Akik szolgálatban vannak, azoknak nyilván ott kell lenni, de a tájékoztatási osztály felállása is olyan, hogy két műszakban látják el a feladatokat. Így négy óra jut szolgálatra és négy háttérmunkára (sajtófigyelés, helyismereti feldolgozás, publikáció, tanítás). És nagyon sokat dolgoznak. 25 év helyi sajtóanyaga számítógépen van. Most szeretnénk publikussá tenni. Most elkezdjük digitalizálni a negyed százada működő

városi tévé teljes videoarchívumát. Ezt az anyagot is el lehet majd érni a szerverünkről. A weblapon hozzáférhető Ratkó József, Nagy András László, Antall István által készített *Hangsúly* című irodalmi folyóirat teljes hanganyaga. A „Szabolcsi Gyűjtemény”-ben a megyei születésű szépírók elsősorban első és kritikai kiadásai találhatóak. Móricz Zsigmond 150, míg Krúdy Gyula 200 első kiadású könyve van meg nekünk. A gyűjtemény könyveit örökbe lehetett fogadni, és az így befolyt összeget restaurálásra fordítottuk. Ennek a szervezése is sok munka.

Nagy projektünk volt a *Fejezetek Szabolcs-Szatmár-Bereg megye könyvtártörténetéből (1952–2002)* című kétkötetes mű kiadása is, amely az országban egyedülállóan az egész megye könyvtárügyét mutatja be. [Az erről szóló recenziót lásd jelen számunk *Könyv* rovatában – A szerk.]

– *Ön inkább beindítja a dolgokat és szabadjára engedi, vagy utána is kontroll alatt tartja a munkafolyamatokat?*

– Azt szokták mondani, hogy én beindítom és utána a kollégákra bízom a munkát. Csak néha nézek rájuk, vagy megesisik, hogy ők keresnek meg egy-egy problémával, kérdéssel. Valóban, inkább beindítója vagyok a projekteknek.

Mondanék is a közelmúltból egy példát erre. Arról beszélgettem a kollégákkal, hogy milyen jó lenne, ha az olvasóteremben társadalmi munkába hívnánk be úgynevezett „tisztelőbeli könyvtáros”-okat. Az illető szakember hetente vagy alkalmanként egy-egy délután az olvasók rendelkezésére áll, akik kérdezhetnek tőle, ennek fejében úgy használhatja a könyvtár szolgáltatásait, mintha belsős volna. A kollégáim elkezdtek foglalkozni ezzel az ötlettel, és jogászok, fogalmazók, jogi tanácsadó szolgálatok, dietetikus, természetgyógyász, kertész vállalták ezt a munkát. Ez klasszikus könyvtári szolgáltatás.

De ilyen új ötlet a farsang idején könyvtáros bál szervezése a megye könyvtárosainak.

– *Hogy bírja ezt a sok munkát? Gondolom, hogy az építkezés rengeteg plusz terhet jelentett az elmúlt időszakban.*

– Jól bírom, de lassacskán visszafogok a tempóból, mert az elmúlt két év nagyon sűrűn telt. Egyébiránt volt egy időszak még a '90-es évek végén, amikor hasonlóan sok volt a munka. Annak idején zajlott egy átépítés, és komolyabb belső átszervezések is voltak. Két évig nem mentem szabadságra. Utána, amikor viszont sikerült kivennem szabadságot, akkor kaptam egy infarktot.

– *Másként látja a dolgokat azóta?*

– Tanultam belőle. Hosszabb túlterhelt időszak után szépen fokozatosan állok vissza a megszokott rendbe. Ezen a nyáron már horgászni szeretnék. Szerencsére, a betegségem már régen volt. Most már minden nyáron elmegyek szabadságra, és azóta kertés házban lakom. A kertészkedés kikapcsol.

– *Hogy még több munkáról essék szó: nagy hangsúlyt helyeznek a határon túli magyarokkal való kapcsolattartásra. Miben áll ez?*

– Igen. A Kárpátok Eurorégió kulturális együttműködésében veszünk részt. Lényegében Kárpátalja, Kelet-Szlovákia, a két délnyugati lengyel vajdaság, Románia északnyugati csücske és Északkelet-Magyarország területét foglalja magába a terü-

let. Három, illetve négynapos konferenciákat tartunk, és nagyon jó emberi és szakmai kapcsolatok alakultak ki.

Gazdasági vonalon kezdték el ezt a fajta együttműködést, ezután terjedt át a könyvtáros szakmára. Meghívunk egyébként gazdasági, pályázati, európai uniós szakembereket is ezekre az alkalomokra.

A francia és német határon láttam, hogyan szolgálják ki a határ mentén kölcsönösen a lakosságot. A módszer annyira megtetszett, hogy szeretnénk itt is megvalósítani. Ukrajnában a legkeményebb a helyzet, mert oda elég nehéz átvinni a könyvet a vám miatt. Velük is napi kapcsolatban vagyunk, hiszen Beregszászon kollégánk tanít, és a „Nagy Könyv” programba is bevontuk őket. Ezenkívül Kasán van egy letéti könyvtárunk.

– *Mi a véleménye a bibliobuszról? Megoldás lenne-e ezeken a területeken, illetve a megyében?*

– A város is akar bibliobuszt. Nyíregyháza környékén vannak az ún. „bokrok”, olyan kistelepülések, amelyek közigazgatásilag a városhoz tartoznak, és ahol régen volt fiókkönyvtárak, de ezek megszűntek. Őket bibliobusszal remekül el lehetne látni. A szatmári térségben 48 olyan település van, ahol nincs annyi saját erő, hogy önálló épület, helyiség lehetne könyvtár. Ott is nagyon jó megoldás lenne ez. Nagy megye vagyunk, a legtávolabbi pont 160 km.

A bibliobusz nem egyszerűen kölcsönzésre alkalmas, hanem a buszon számítógépes kapcsolatot is el lehet érni. A megyei alelnök is üdvözölte az ötletet, még hozzá úgy, hogy egészségügyi diagnosztikai szolgáltatást is rá kell telepíteni a buszra.

– *Ezek szerint ez másfajta könyvtárbusz lenne, mint a hagyományos.*

– Igen. Sokan csak egyféle buszra asszociálnak. Sok változata létezik. Van például teleptített és konténeres változat is. Kiepített telephelyen, áramforrásokkal, számítógépes csatlakozókkal felszerelten lehet szolgáltatni ma már. Magyarországon öt-hat megyében megoldás lenne ez. Egyébként Szatmárnémetibe tervezzük ilyenfajta ellátást, ahol egy konténertelephelyet biztosítanak majd erre a célra.

– *Végül a könyvtárügy napirenden lévő kérdéséről szeretném megtudni a véleményét. Mit gondol az etikai kódex tartalmáról, céljairól?*

– Nekem van az etikáról elképzelésem. Azt hiszem, Lukács György fogalmazta meg ezt a legjobban. „Az etika egy középút a teljesen objektív jog és a teljesen szubjektív moralitás között.” Ha elkezdjük ragozni, hogy mit jelent ez a tanárnak, a könyvtárosnak a katonatisztnak, akkor mindezek már mind fosztóképzők lesznek. Ez nem hozzáad, hanem elvesz tőle. El tudom képzelni, hogy létezik választási etika, de egy szakmának nem szükséges külön etikai kódex. Az orvos szakmában fontos lehet, mert ott komoly döntések születhetnek etikai vonalon. Látszik is, hogy polarizálódik a szakma például az abortusz kérdésében. De ha jobban belegondolunk, ez sem igazán etika, inkább moralitás. A jog az jog, a moralitás az moralitás. Ha ezt valóban meg lehetne fogalmazni egyes szakmákra... Szóval nem tudom, mi a különbség a tanári és a könyvtáros etika között. Ez a szakma különállóságát sem bizonyítja. Ennek a különállóságnak a túlhangsúlyozása sem indokolt. A könyvtáros szakma egy szerves és nagyon fontos része a társadalmi munkamegosztásnak.

A könyvtáros önmaga szakmaiságával mások szakmaiságát erősíti. Nem „direktben” használja a tudását, hanem áttételesen. Nap mint nap átadjuk a tudást valamilyen módon. Nem ismerem azt a differenciaspecifikát, amitől a könyvtáros etika könyvtáros etikává válik. Amit etikának hívunk, az kell, hogy igaz legyen a könyvtárosra is.

– *Köszönöm a beszélgetést, és sok sikert kívánok az Önök előtt álló új kihívások megoldásához!*

(Az interjú az Országos Könyvtári Kuratórium megbízásából 2006. január 19-én készült.)

Pegán Anita

Megőrizve megújulni

Egy fejlesztési folyamat megkoronázása

„Messze jövővel komolyan vess össze jelenkort...” – hívom segítségül Kölesey Ferenc szavait. Most, amikor a Magyar Kultúra Napjának felemelő ünnepe idején – eleget téve a megtisztelő felkérésnek – papírra vétetnek e sorok, Kölesey gondolatainak időszerűsége - egy új könyvtár jövőképében – szűkebb hazájában követőkre talált. Kalandozzunk kicsit még az időben, kezdjük a jelenel. A 2005. november 11-én avatott új nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár 1,44 milliárd Ft címzett támogatással elkészült felújítás és rekonstrukció révén 1500 négyzetméterrel bővült, megteremtve ezzel a korszerű információszerzés és a virtuális könyvtár színterét. A hozzáadott elegáns új szárnnyal, az „olvasási élet látványával,” a könnyed acél-üveg emelettel és magas tetővel bővített épület másfél szinttel lett nagyobb. Ha egy gondolat erejéig visszakanyarodunk a múltba, az 1975-ben átadott régi házra „épülettömegre”, amelynek 3400 négyzetméteres nagysága csonkítatlanul tükrözte a korabeli szakmai programot, beteljesültek Gerő Gyula akkori közhivatali jellegűnek bírált építészeti kritikai észrevételei „...azzal, hogy a homlokzat mögötti téglalapon hely maradt egy tartalékszintnek, ami később mintegy »emeletráépítéssel« újabb 600-700 m²-rel megnövelheti az olvasószolgálati részeket és szabályos mértani idom má formálhatja az épületet”.* Nos, a jelen építészeti eredmény minden eddigi képzeletet felülmúlt. Ám a jövő diktálta viharos fejlődés megenged egy újabb jövődölést, miszerint: „A hagyományos könyvtérépítés ... azért rendkívül érdekes műfaj, mert befejezhetetlen alkotás: az állomány gyarapodása megállíthatatlan. Balázs Tibor [tervező – *A szerző*] invenciózus bővítése most kellemes össz-

* Gerő Gyula: Új megyei könyvtár Nyíregyházán. = Könyvtáros, 1976. 1.sz. 5. p.

hangot mutat, nehéz elképzelni, hogy akár 15–20 év múlva megint hozzá kell nyúlni az épülethez. Nem sejthetjük, hogy akkor mégis mi lesz a megoldás: lehet-e tovább bővíteni a most megszületettet, vagy radikálisan új megoldásokra lesz-e szükség?***

Ez azonban már a mostani szakmai kihívásokon edződő új generáció édes-keserű gondja lesz. Most annak örülünk, hogy mértékadó vélemények egy következetes tervezői koncepció megvalósulását látják az elkészült épületben. A bővítés befogadó jellege, az épület régi, új színvilága, az ablakok, az üvegfelület megkomponálása, a belsőépítészeti részletek, a különféle, összeillő építészeti anyagok együtt adják az épület környezethez illő karakterét.

A könyvtár rekonstrukciójával lehetőség nyílt az épület szolgáltatási tereinek korszerűsítésére, a raktári kapacitás növelésére, a már létező szolgáltatások minőségi fejlesztésére, és nem utolsósorban a klasszikus könyvtári–közintézményi funkciók bővítésére.

A hagyományos szolgáltató terek elhelyezkedése nagyjából megmaradt, bár 1997-ben egy funkcionális átszervezés és átépítés történt, és valójában megőrződött a jól bevált gyakorlat. Az alagsori raktárhelyiségek – klimatizált helyismereti raktárral, közvetlen garázkapcsolattal –, a földszinti kölcsönzőtér és gyermekkönyvtár és az első emeleti szint, az olvasóterem, a folyóirat-olvasó, s az informatikai, telekommunikációs eszközpark helyiségeinek hasznos alapterülete szintenként 210 négyzetméterrel bővült. Az internetszoba külön, felnőtteknek 9, a gyerekeknek 10 számítógéppel szinte állandóan túlterhelt. Az olvasóteremmel egy szinten, egymásba nyílóan végre méltó helyet kapott a helyismereti gyűjtemény, és ugyanezen a szinten kapott helyet az állománygyarapítás és feldolgozási munkaszervezet.

A könyvtár munkatársai a felújítás időszaka alatt – ideiglenes működési körülmények között – készültek egy minőségibb szolgáltatási rendszer befogadására, közvetítésére, továbbadására.

A legfőbb szakmai tevékenységek át- és újragondolására, az új szolgáltatási funkciók, új szakmai koncepciók előkészítésére, kidolgozására került sor (szmsz. gyűjtőköri szabályzat, információ-tájékoztatási rendszerek elemzése, bővítése, felkészülés az SR-LIB windowsos változatának használatára, átjelzetelésére) – alkalmazkodva egy teljesen új informatikai rendszerhez, s a lehető legnagyobb mértékben a társadalmi igények kiszolgálásához.

A beruházás egyik meghatározó eleme a gépészet és informatikai infrastruktúra-fejlesztés volt. Ez hivatott szolgálni a 105 számítógép üzemeltetését, valamint a fűtés, a légkondicionálás és a biztonságtechnika vezérlését. Az épület frekvenciátalibb pontjai biztonsági kamerákkal vannak ellátva. A szerverek több funkciót látnak el (levelezés, proxy, web, OPAC, FTP, hálózati erőforrások megosztása, archiválás). Az épületben található több száz végponthoz a SISCO switchek biztosítják a hozzáférést és a vezérlést. Modern rádiófrekvenciás kapcsolat (WIRELESS) üzemel, ami lehetővé teszi az olvasóinknak a kábel nélküli információ hozzáférést is, akár PDA-ról, Notebookról vagy Tablet PC-ről legyen szó. A HUNGARNET Egyesület támogatja a HBONE rendszerre való csatlakozást, ami 4 Mb/s (QDSL) sávszélességet biztosít.

*** Élet és Irodalom 2005. december 2., 26. p.

A technikai fejlesztés lehetővé tette a reprográfiai szolgáltatások növelését is. például színes fénymásolás, sokszorosításhoz szükséges ún. összehordó gép, amely a könyvtár saját kiadványainak előállítására szempontjából gazdaságos. A helyismereti szolgáltatások bővítését szolgálja a három mikrofilm digitalizáló és másoló nyomtató. A lap- és síkszkennő – amely szintén a könyvtárhasználók rendelkezésére áll – a belső műhelymunkák, a sajtófigyelő-szolgálat színvonalának kiteljesedését is szolgálja. A tartalomszolgáltatás technológiája tehát garantált.

Az új és kibővült funkciók gyakorlásának színtere a mintegy 800 négyzetméternyi emeletráépítés. Itt kapott helyett a médiatár, a konferencia- és külön kamaraterem. A médiatár már elnevezésében is tükrözi azt az új szolgáltatási minőséget, amely a nyíregyházi Móróc Zsigmond Megyei és Városi Könyvtárban létrejött. Amellett, hogy a hagyományos zenei könyvtár elemei mellé a DVD-k és a multimédiás CD-k is bekerültek, a látványa is megújult, modernebb megjelenést kapott. A médiatárba belépő azonnal láthatja, hogy hiányoznak a megszokott lehallgató berendezések, helyüket a számítógép vette át. A multimédiás tartalmak és a hagyományos zenei CD-k is számítógépen nézhetők, hallgathatók. Újszerű az a szolgáltatás, hogy az archívumban nemcsak keresni lehet, hanem egy kattintással meg is nézhetők és hallgathatók az adott tartalmak. Ez a lehetőség ma még elsősorban a hangzóanyagokra vonatkozik, de az adatbázis építésünk lehetővé teszi, hogy a látogatók hamarosan elérhetik a külön a videostúdióban elhelyezett helyi Nyíregyházi Városi Televízió archívumát is. Terveink szerint rövidesen a NAVA archívuma is elérhetővé válik. A médiatár melletti stúdióban zajlik a bakelitlemezek digitalizálása, innen történik a konferenciaterem igényeinek kiszolgálása is.

A száz fős konferenciaterem mindazon igények kielégítésére alkalmas, amelyek a XXI. században egy ilyen teremtől elvárhatók. Így megtalálhatók benne a teljes körű digitális technika mellett a háromnyelvű tolmácsberendezés, az 5.1-es Dolby Surround hangrendszerű mozi és nemzetközi konferenciák lebonyolítására alkalmas videokonferencia rendszer.

Új funkcióként jelenik meg a távoktatás terve, amely a virtuális könyvtárral egyaránt a korszerű távadatátviteli lehetőségekre épít. Az Európai Unió és a Nemzeti Fejlesztési Terv által preferált „élethosszig tartó tanulás” programját is kívánja szolgálni ez az új funkció. Előkészítő tárgyalások folynak – a Nyíregyházi Főiskolával és a megyei pedagógiai intézettel együtt – az oslói egyetemmel médiaszakemberképzés, illetve a brüsszeli tolmácsképző központtal tolmácsképzés beindítására is.

A konferenciaterem rendezvények, programok legszélesebb skálájú sokaságát hivatott befogadni. A mintegy másfél hónap alatt volt már itt szakmai továbbképzés, három kiállítás, négy író-olvasó találkozó, több közösségi összejövetel.

A társadalom széles rétegét megcélzó új szolgáltatási formaként jelenne meg e szinten a játékkönyvtár–játéktár, vagy ludotéka, követve több fejlett európai ország nyilvános könyvtáraiban már kialakult gyakorlatot. A feltételes mód ez esetben még az előkészületi fázist, a részletesen kidolgozott tevékenységi koncepciót, az illetékes szakemberekkel való kapcsolatépítést, tárgyalást, és némi eszközbeszerzést jelent. Célja kettős; egyrészt, felkelteni a gyerekek könyvtárhasználat iránti igényét (a csökkenő gyermekolvasói létszám megállítására), másrészt a közösségi kapcsolatok (felnőtt és gyermek), kommunikációs készségek fejlesztése, javítása, ennek egyik legtermészetesebb megvalósulási közege lehet a könyvtár. E színtér a pedagógus irányításával egy komplex szolgáltatást tesz lehetővé a következő funk-

ciókkal; játékkölcsönzés, játszóház, játék- és nevelési tanácsadás, játékiállító és bemutatóterem, sőt e tevékenységek terápiás funkciókkal is bővíülhetnek.

Február végére elkészül a könyvtár új weblapja. Az aktuális információkon túl, egységes rendszerben és kereső panelben kerül ki a *Kelet-Magyarország* című napilap 25 évnyi feldolgozott anyaga, a megyei sajtóbibliográfia, a *Könyvtári Kis Híradó*, a megyei könyvtártörténet, a *Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle*, a *Hangsúly* című megyei irodalmi folyóirat anyaga.

Összefoglalva: a hagyományos értékőrző és közvetítő könyvtári szolgáltatások és a művelődési, oktatási, szórakozási tevékenységek komplexitásában teljesedik ki az új épület funkcionalitása. Egyszerre kívánja szolgálni Nyíregyháza és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye könyvtári és sokszínű kulturális szükségleteinek kielégítését, meg a regionális szerepkörből adódó feladatokat. Hogy ez így lesz, arra az egyik garancia az intézmény szakmailag jól felkészült szakembergárdája és első számú vezetője, akit Nyíregyháza Megyei Jogú Város Önkormányzata a Magyar Kultúra Napja alkalmából 2005. január 22-én „Nyíregyháza Város Közművelődési Életéért” Porzolt István-díjjal tüntette ki.

Zselinszky Lászlóné

Ajánlás a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata Kulturális Bizottságának*

A kisebbségek anyanyelvi könyvtári ellátásának törvényben meghatározott feladata a települési és megyei önkormányzatok közkönyvtáira hárul.

A Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának Kulturális Bizottsága 1996-ban létrehozott egy könyvtáros albizottságot, az egyeztető munkának köszönhetően rendszeres párbeszéd kezdődött a minisztériummal, az egyes kisebbségek képviselőivel.

Kezdetől fogva célul tűztük ki a normatív finanszírozás megteremtését, együttműködve a későbbiekben az Országos Idegennyelvű Könyvtárban megalakult munkabizottsággal. Áttörő változás nem történt. 2000-től a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek könyvtári ellátására ötmillió forintot különített el, ez az összeg az Országos Idegennyelvű Könyvtáron keresztül jut el a szolgáltatást végző intézményekhez. A szekszárdi Illyés Gyula Megyei Könyvtár a német és szerb kisebbségeket figyelembe véve 400 ezer forint támogatásban részesült a korábbi években. A Magyarországi Németek Országos Önkormányzata segített a beszerzések egyszerűsítésében, a kapcsolatok kialakításában. Az önkormányzat számítógépeket, CD-ROM-okat, lexi-

* Elhangzott 2005. november 6-án Szekszárdon, az Illyés Gyula Megyei Könyvtárban.

konokat ajándékozott a megyei könyvtáraknak. A munkabizottság tagjai véleményezésükkel, javaslatokkal, szervező munkájukkal, helyismereti kutatásokkal, kiadványgondozással is segítették a kisebbségi önkormányzatok tevékenységét. Alkalmat teremtettek módszertani tanácskozásokra, tapasztalatcserékre.

Az utóbbi három évben a kulturális bizottság tagjai között nincs könyvtáros. Ennek következtében a kommunikáció gyengült... Törvénytábla feladataink el látásáról természetesen így is gondoskodunk, korszerűsítünk.

A nemzetiségi ellátást érintő országos problémák

- Folyamatosan pályázunk gyűjteményfejlesztésre a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány pályázatainak, indoklás nélkül elutasítanak bennünket (ld. a Szekszárdról, Kecskemétről, Békéscsabáról... beadott pályázatokat).
- Nem működik az NKA ideiglenes nemzetiségi szakkollégiuma.
- A központi keret zárolása miatt csak a következő évben vásárolhatunk német nemzetiségi dokumentumokat.
- Pillanatnyilag szinte megoldhatatlan feladatot jelent az új német helyesírás alkalmazása óta a régi nyelvkönyvek, szótárak pótlása a gyűjteményekben.
- A nemzetiségi honlapokon az intézmények között nem találjuk a könyvtárakat.

Jogi, szervezeti háttér

„A hazánkban élő nemzeti és etnikai kisebbségek szervezett keretek között történő könyvtári ellátására az 1970-es évek elejétől került sor. Az országos szintű jogi szabályozás akkor is a közművelődési könyvtári hálózat keretei között írta elő a kisebbségek könyvtári ellátását. Az országos szintű feladatok megfogalmazása mellett a középszintű könyvtári ellátásban részt vevő báziskönyvtáraknak és fenntartóiknak a teendőit is kijelölte.

A rendszerváltás – a társadalmi változásokkal összhangban – érdemi változásokat hozott a hazai kisebbségpolitikában, ami jelentős kihatással volt, illetve van a kisebbségek könyvtári ellátására.

1991-ben megjelent az önkormányzatokról szóló XX. sz. törvény. A vele összhangban levő, a kisebbségek jogait összegző rendelet kötelezően előírja és az önkormányzatok feladatává teszi a településen élő kisebbségek könyvtári ellátását, ezen belül a kisebbségi lakosság részére anyanyelvű könyvtári anyagok szolgáltatását. A nemzeti és etnikai kisebbségekről szóló 1993. évi LXXVII tv. – az ún. kisebbségi törvény – a kisebbségek közösségi jogairól is rendelkezik és meghatározó szerepet szán a helyi, a regionális és az országos kisebbségi önkormányzatoknak a kisebbségi kultúra megőrzésében, fejlesztésében. A jogszabályi feladatokkal összhangban az 1997. évi CXL. törvény egyértelműen kimondja az egész könyvtári rendszer, de különösen a megyei könyvtárak kulcsfontosságú szerepét: azt, hogy a megye kisebbségeinek középszintű könyvtári ellátásáról a megyei könyvtáraknak kell gondoskodniuk, hogy a megye egész területén ez az intézmény végzi, illetőleg

szervezi a nemzeti és etnikai kisebbséghez tartozó lakosainak könyvtári ellátását. Ugyanez a törvény a központi szolgáltatások között, a könyvtári rendszer szerves részeként előírta a hazai kisebbségek könyvtári ellátásának országos szintű segítségét. Ebben az Országos Idegennyelvű Könyvtár kapott – az 1999. évi megújító Alapító Okiratban is megfogalmazott központi szerepkört.”**.

Helyi, megyei, országos feladat- és hatáskör – rendszerbe szerveződve

Az Illyés Gyula Megyei Könyvtár jelenleg is – minden anyagi nehézség ellenére – korszerű német kisebbségi ellátórendszert működtet települési tagkönyvtárai számára (26 városi, illetve községi, iskolai könyvtárban). A dokumentumok beszerzéséről, leltárba vételéről, feldolgozásáról, az adatok hozzáférhetővé tételéről – honlapunkon – gondoskodunk. Letéti állományainkat frissítjük, cseréljük. A gyarapodás mértéke rendkívül szerény, 2005-ben csak költségvetésünk szűkös megyei keretéből vásárolhattunk. Jelentős a könyvtárközi kölcsönzésünk forgalma. Nemzetiségi rendezvényeink (átalakuló szerveződésű és programsorozatú olvasótárbor, szépkiejtési verseny, országos könyvbemutató stb.) ismertek, elismertek. A Goethe Intézet szolgáltatásait közvetítjük, ezáltal a hatékonyság megsokszorozódik. Folyamatosan ellátjuk a kisebbségi módszertani tanácsadást, a szakfelügyeleti vizsgálatokban foglalkozunk a kisebbségi könyvtári ellátás eredményeivel, esetenként kudarcaival. Továbbképzéseket, nyelvtanfolyamokat, tapasztalatcseréket szervezünk. Évenként kapcsolódunk a kecskeméti Katona József Megyei Könyvtár kiváló Spielblätter játékához. A helyi tájházakkal, hagyományőrző csoportokkal, egyesületekkel, a helytörténészekkel, a nemzetiségi írókkal, német kisebbségi önkormányzatokkal kapcsolatot tartunk (igyekszünk tartani), közös programokban, fejlesztésekben veszünk részt (ld. Közkincs pályázat). Mindez elsősorban a települési könyvtárakban dolgozó munkatársak feladata, a megyei rendezvények, szolgáltatások kínálatáról a Tolna Megyei Német Önkormányzatok Szövetségével közösen gondoskodunk. A szekszárdi Német Színház közművelődési, identitást erősítő tevékenységét minden könyvtári eszközzel segítjük, a kölcsönösség megmutatkozik közös irodalmi délutánok, felolvasó estek rendezésében Szekszárdon és a megye kisebb településein egyaránt.

Honlapunkon szerkesztjük a német nemzetiségi információkat (www.tolde.hu).

A többcélú kistérségi társulások könyvtárfejlesztései Tolnában és más megyékben is a könyvtári szolgáltatóhelyek korszerűsítésével párhuzamosan a nemzeti-egyei könyvtári ellátás minőségét is javítják.

Javaslataink

Kisebbségi önkormányzati vezetők véleménye szerint is a nemzetiségi anyanyelvi kultúra megőrzésének, ápolásának egyik alapintézménye a könyvtár. Igyekszünk ennek az elvárásnak megfelelni.

** Juhász Jenő: A magyarországi kisebbségek könyvtári ellátásáról. = Baranyai Könyvtári Infó, 2001. 7–8. sz. 1–2. p.

Erősíteni kívánjuk a Magyarországi Németek Háza (Haus der Ungarndeutschen) munkatársaival kapcsolatunkat. Elérhető adatbázisokat kellene működtetnünk a német nemzetiség irodalmáról, a róla szóló szakirodalmáról.

Vándorkiállításokat, hozzá kapcsolódó programokat szervezhetnénk alkalmanként (eljutva természetesen a kistelepülésekre is). Bemutathatnánk a magyarországi németek népviseleteit, ételeit, kézművességét stb.

A megyei könyvtárak közötti együttműködést erősíthetnénk tapasztalatsere, kölcsönös beszámoló, ötletbörze formájában. Alkalmanként könyvtárainkban sor kerülhetne az ország nemzeti tájházainak bemutatására (fotók, prospektusok, könyvek, periodikák formájában).

A természetesen a legfontosabb feladat a kért információk, dokumentumok „házhoz szállítása”.

A régióban közös uniós pályázati lehetőség felkutatásával, közös munkával erősíthetnénk az itt élők összetartozás-tudatát.

A megyei könyvtárak igazgatóinak megbízásából is kérem, számítsanak ismét megszervezendő könyvtárosi munkaközösségünkre. A kisebbségi önkormányzatok megbízható (talán nélkülözhetetlen) partnerintézményei, segítői vagyunk.

Elekes Eduárdné

Könyvtáravató Jászberényben

A megújult nyíregyházi MórícZ Zsigmond Megyei Könyvtár felavatása mellett a hazai könyvtárügy bizonyára emlékezetes dátuma lesz 2005. november 18-a, a Jászberényi Városi Könyvtár és Információs Központ felújított épületének átadása miatt is. Az ünnepségre a könyvtár mintegy száz főt befogadó előadóteremben került sor, ám a megjelentek (számuk pontosan 172 volt) egy része kiszorult az ahhoz közvetlenül kapcsolódó kiállítóterembe. (Mindezt persze azért említem meg, hogy máris kiderüljön, lám, mi minden van, lett a felújított könyvtárban.)

Az ünnepségről

A helyi Harmónia Óvónői Kamarakórus műsora, majd Húvösvölgyi Ildikó hanglatteremtő versmondása után dr. Magyar Levente polgármester köszöntötte a megjelenteket, és méltatta azt a példás összefogást, aminck eredményeként az intézmény, amely építészeti megoldásaiban – méltó mementóként – felidézi az egykor ott álló zsinagógát, megújult. Többek között erről is szólt avató beszédében Koncz Erika helyettes államtitkár. Hangsúlyozta, hogy a központi fejlesztéseken túl a fenntartó anyagi és erkölcsi támogatásának, a könyvtárosok odaadó munkájának a hiányában, kettőjük folyamatos párbeszéde és összehangolt munkája nélkül nem működhet jól a könyvtár. Az ország és az önkormányzatok nehéz helyzetében Jászberény pozitív példa. Felidézte azt a reformkori történetet, amikor Széchenyi István

előterjesztette a magyar közlekedés és a vasutak fejlesztési tervét, általános felzúdulás fogadta, mert annak megvalósítása rengeteg pénzbe kerül, mire Kossuth Lajos – Széchenyi legnagyobb politikai ellenfele – szót kért, és a következőket mondta: „Uraim, ez nem költség, ez nem kiadás, amit a gróf úr előterjesztett, ez a haza előmenetele érdekében történő beruházás.” – „Nem tudom, ismerték-e a könyvtár fenntartói ezt a történetet, amikor a könyvtár felújítása mellett döntöttek, de hogy ennek szellemében cselekedtek, abban biztos vagyok” – fűzte hozzá, majd a szakma nevében megköszönte az önkormányzatnak, hogy gondos tulajdonosként támogatta a felújítást, a könyvtárosoknak pedig áldozatkész munkájukat. Márton Sándor műszaki igazgató arról szólt, hogy a stílusjegyeiben a hagyományostól eltérő épület kivitelezése és a tervezővel, Sáros László Ybl-díjas építésszel (aki 2004-ben – megosztva – Az év főépítésze volt) való együttes munka milyen örömet szerzett neki. Sáros László, aki egyébként a város főépítésze, azoknak is, akik még nem látták az új épületet, újabb meglepetést okozott: a könyvtár igazgató asszonyának – mintegy szimbolikusan reá bízva a múlt örökségét is – átadta az egykori zsinagóga kulcsait. Ezt követően nem kevesebb mint három országgyűlési képviselő (Szekeres Imre, Kis Zoltán, Gedei József), és a társintézmények nevében Hortiné dr. Bathó Edit, a Jász Múzeum igazgatója mondott köszöntőt. Zárszavában Szabó Jánosné (Taczman Marika), a könyvtár igazgatója felidézte azt a pillanatot, amikor hét (!) évvel ezelőtt bekopogott a polgármesterhez a könyvtár szükséges bővítésének a szándékával, s aminek eredményeként rövidesen megjelent az intézményben Sáros László főépítésze...

Tények, adatok a beruházásról, a könyvtárról

A könyvtár bővítésére 2004-ben – 63 millió forint önrészt vállalva – 270 millió forint címzett támogatást nyert az önkormányzat. (Ebből 11 milliót a felnőtt kölcsönző, az olvasóterem, a kamaraterem bútoraira, 3 milliót az épület környékének a rendbetételére fordíthattak.) A video- és a hangtár berendezésére az NKA Könyvtári Kollégiumától 1,8 milliót, majd a kamaraterem hangosítására 400 ezer forintot nyertek, mindkét esetben ugyanannyi önrészt vállalva. A beruházás eddig összesen 337,4 millió forintba került, ebből az önrész 19 százalék volt.

A könyvtár alapterülete 888 négyzetméterről 1289 négyzetméterre (48%) növekedett. Mindezt Sáros Lászlónak úgy sikerült megoldania, hogy a korábbi két-szintes épület falait megemelve, teljes belső és külső átalakítással négy szintet alakított ki. Az új épület tervrajzai, az egykori zsinagóga és a korábbi könyvtárépület fényképeivel együtt megtekinthetők az *Országépítő* 2001/2. számában. Ám – anélkül, hogy méltatnám azt, hogy az unalmas, kocka alakú épület külsőben is milyen változásokon ment át – érdemes számba venni legalább a különböző szinteken található helyiségeket, szolgáltatásokat.

Földszint: szélfogó, 18 négyzetméter, előtér, recepció: 26 négyzetméter, felnőtt kölcsönző, szabadpolcos tér: 146 négyzetméter, feldolgozó: 15 négyzetméter, raktárak: 141 négyzetméter.

Az első emeleten található a 119 négyzetméteres olvasógaléria (olvasóterem), innen nyílik a helytörténeti gyűjtemény (28 négyzetméter), az irodák (26 négyzetméter), valamint a munkatársak étkezője (15 négyzetméter).

A második szinten kapott helyet a gyermekkönyvtár (amely természetes megvilágítása révén is nyilván a legjobban járt az átalakítással), a „foglalkoztató terem”-mel és a meseszobával együtt összesen 208 négyzetméter, nem beszélve a gyermek-könyvtárosok irodájáról (13 négyzetméter) s arról, hogy itt található a 36 négyzetméteres internetszoba, amelyet a gyerekek is használhatnak.

A legfelső szinten alakították ki a már említett előadótermet (94 négyzetméter), amelyhez öltöző (10 négyzetméter), szék- és asztalraktár (21 négyzetméter) is kapcsolódik, a 63 négyzetméteres kiállító tér (ahol a megnyitó alkalmával a régi épületet és az átalakítás mozzanatait fényképkiállítást mutatta be), valamint a 34 négyzetméteres zenetár, a 34 négyzetméteres videotár és a 17 négyzetméteres kutatószoba. A recepció fölött minden szinten 25–27 négyzetméteres társalgók találhatóak. Talán olvasóim már megelégtették a részletes adatokat, de úgy érzem, el kellett sorolnom, mert így sikerül érzékeltetnem, hogy pl. a különböző tárakban egyszerre jó néhány látogató számára nyílik alkalom a kényelmes helyben használatra is. No és persze a negyedik szint után mehetnék a csillagos égig, ám ha addig nem is, akkor az innen megközelíthető a vörösréz csillagvizsgáló kupoláig (14 négyzetméter).

Mindenhhez hozzátartozik még, hogy az épület teljesen akadálymentesített, légkondicionált, a liftben kényelmesen elfér a kerekesszék, külön mosdó áll a mozgásérültek rendelkezésére. Az intézményben 21 munkatárs dolgozik, ebből könyvtárosi munkakörben (ide soroljuk a főállású rendszergazdát is) 15 fő. Egyelőre huszonhárom számítógépük van (és szélessávú internet-hozzáférés), a megnyitó után a kölcsönzés már számítógéppel történik.

Intermezzó az épületről, avagy bejárati kupoláról

Szólnom kell arról, hogy a felújított könyvtár építészeti megoldásai nem mindenkinek nyerték el a tetszését. Különösen a bejárat elé helyezett koronás sárgaréz kupola (szélfogó), amely az egykori zsinagóga emlékét idézi a padlózatán látható Dávid-csillaggal együtt. Az egyik helyi újság szerkesztője szerint ráadásul a „heves kacajok és döbbségek tekintetek” által kísért „réz portársfülke” mellett az „álmódó elme merész szárnyalásának tudható be” (ami egyébként számomra elismerést jelentene) a csillagvizsgáló kupola is, amit szerinte azért nem rendeztek be (rövidesen megteszik), mert „ esetleg valaki kiszámolta a környéken egy főre eső csillagászok számát, és viszonylag kis értéket kapott.” Bizonyára nem kell kommentálnom ezt a badarságot, csak megemlítem hogy – s ezzel nem kívánom csökkenteni Sáros László érdemeit – a könyvtár korábbi épületének a tervében is szerepelt a csillagvizsgáló, csak akkor nem, most viszont volt rá pénz. Nos, ez a lap kérte fel Torma Tamást, az OCTOGON munkatársát, hogy „tanult ítésként” írjon véleményt az épületről. Furcsa mód neki sem tetszik a bejárati kupola (s egészében a könyvtár, kivéve a gyermekrészeletet, valamint a Sáros László által tervezett egyéb helyi épületek), mert a belépőt „alaposan megzavarja a jelképerdő”, és „rögtön valami tolakodó transzcendencián kell áthaladnia: mint valami láthatatlan lézeregyenes, a márványpadló hatalmas Dávid-csillagát ez a templomokra jellemző szakrális sugárvonal (’az Úr fényugara’) köti össze a kupolatető koronájával – körülötte pedig, mint néhány ismert katolikus kápolnában festve a csillagos égbolt.” Persze azért is idéztem, mert pontos leírását adja a kupolának.

amelyben körben padok vannak, s azért nevezik szélfogónak, mert a nyitás előtt érkező látogatók is megpihenhetnek ott míg a belső ajtó kitarul. A cikk módosított változata olvasható a *Népszabadságban* (Múltteremtés Jászberényben, 2005. október 28.). Természetesen nem tisztem kommentálni, csupán az előbbiekhöz kapcsolódva szeretnék megemlíteni valamit.

A kupolában üldögélve azon morfondíroztam, hogy évekkel ezelőtt a kiváló szobrászművésztől, Wagner Nándorról (1922–1997) megjelent kiadványban mit is olvastam a Dávid-csillag sajátos értelmezéséről. (A kiadvány az *Országépítő* mellékleteként jelent meg, és a közelmúltban elhunyt B. Supka Magdolna művészettörténésztől kaptam ajándékba.) Az egyszerűség kedvéért idézem – nem teljességgel – Wagner Nándor ide vágó gondolatait: „A lefelé mutató háromszög az anyagi világ elrendezésére utal, a felfelé irányuló háromszög a kultúrára, amely fentről hozza le és a felülről jövő hatásokkal rendezi el a világot. Ha a civilizáció – tehát a világ anyagi vonatkozásai – uralkodnak el, akkor baj van. Ha a kultúra, a szellemi világ érvényesül, akkor megvan a további fejlődés lehetősége. De a kettőnek egyensúlyban kell lennie, és a mogendavid az egyensúlyt mutatja, a kettő középpontja azonos.” Az idézetnek – amivel persze lehet egyet vagy nem egyet érteni – a könyvtárávató alkalmával többféle jelentése is lehet. Én mindenesetre csak arra utalnék vele, hogy számomra, s remélem, majd mások számára is, ez a valóban nem hagyományos előtér – éppen az ott látható jelképrendszere révén – nemcsak szélfogó, hanem egyféle meditációs hely is lesz, ahol ezért is érdemes megpihenni, vagy könyvekkel a kezünkben akár egy sóhajtásnyira megállni. Persze nem kötelező.

Arató Antal

Könyvtárak, levéltárak, irattárak berendezése, költöztetése, rendezése, portalanítása; állományellenőrzés, raktározási segédeszközök forgalmazása

---

MAURER PÉTER
vállalkozó

2094 Nagykovácsi,
Tompá Mihály utca 21.

Tel./fax: 06-26-389-909
mobil: 06-30-403-8959
e-mail: maurer.peter@axelero.hu

„Nemzetiségeinkről a kulturális örökség digitalizált megőrzésében”*

Napjainkban már közhelynek számít, hogy az információs társadalomban a számítógép és az internet mellett az egyik legfontosabb kulcsfogalom a digitalizálás. A XX. és XXI. század fordulóján kialakult új adatkezelési és adattárolási követelmények miatt az informatika e műszaki vívmánya két szempontból is nélkülözhetetlenné vált. Egyfelől a kulturális és tudományos közintézményekben – a könyvtárakban, a levéltárakban, a múzeumokban, a kutatóintézetekben és másutt – felhalmozott tudásforrás legérzékenyebb információhordozóit ily módon meg tudják menteni az idő múlásával együtt járó káros hatásoktól vagy akár a teljes enyészettől, másfelől a CD-re és CD-ROM-ra rögzített, majd az internetre feljuttatott on-line digitalizált információk a világ bármely pontján pillanatok alatt embertömegek számára válhatnak elérhetővé. Azonban az éremnek van egy másik oldala is: a digitális adathordozók is idővel sérülékenyekké válnak! A technika gyors változása sok esetben – éveken belül – elérhetetlenné teszi a digitálisan rögzített információkat, legyen az akár tudományos értekezés, regény vagy verseskötet. Ha a világ nem tud gyorsan és összetartva lépést tartani az egyre nagyobb mértékben gyarapodó digitális kulturális örökséggel, akkor a közeljövőben egy „digitális középkor” réme fenyeget. Minderre utal Moldován István *Könyvtár a magasban* című on-line elemzése (lásd: <http://mek.oszk.hu/html/irattar/sajto/2005/050720.htm>). A szakember szerint egy-két évtized eltelte után az emberiség szellemi értékeinek nagy része könnyen elveszhet. Éppen ezért az információs társadalomban a szolgáltatókra nagy felelősség hárul: a kifogástalan műszaki felszereltségen túlmenően az információkat birtokló, feldolgozó és továbbközlő közintézmények és magáncégek csak akkor tudnak tartósan minőségi szolgáltatást biztosítani a felhasználó nagyközönség igényeinek a kielégítésére, ha tevékenységüket hosszú távú és szoros intézményközi együttműködést szorgalmazó stratégiákhoz kötik.

* * *

Az Országos Idegennyelvű Könyvtárban megrendezett tanácskozásnak az volt a célja, hogy a nyilvánosságot megismertesse mindazon eredményekkel és folyamatokkal, amelyek mind a hazai közintézmények, mind pedig a 13 nemzetiség számára nyújthatnak hasznos tudnivalókat. Mender Tiborné, az OIK főigazgatója köszöntő beszédében hangoztatta, hogy a nemzetiségek kulturális örökségének a megőrzése és digitalizálása, az adatok még szélesebb körű szolgáltatása kiemel-

---

* Az Országos Idegennyelvű Könyvtár és a Publika Magyar Könyvtári Kör konferenciája az OIK-ban (Budapest, 2005. december 7.)

kedő jelentőségű, mondhatni, kötelező feladat a kulturális szférában ténykedő szakemberek számára. Éppen ezért az OIK mint a hazai kisebbségkutatás szakkönyvtára és a nemzetiségi könyvellátás országos központja stratégiai célkitűzései között nagyon fontos feladatának tartja a gyűjteményében lévő dokumentumok alapján épülő Nemzetiségi adatbázis tartalmi bővítését és folyamatos korszerűsítését.

A konferencia társszervezője, a Publika Magyar Könyvtári Kör már évek óta támogatja a magyarországi könyvtárak innovációs tevékenységét. Az országos projektek előterjesztése, az aktuális témák közfigyelembe helyezése és a digitális útmutatók mellett több szakmai tanácskozás, tréning és workshop lebonyolítása fűződik nevéhez. Ezen kívül a Publika szakmai segítséget nyújt(ott) a magyar könyvtáraknak uniós pályázataik elkészítésében, a külföldi tapasztalatok átvételében és modell értékű szolgáltatások létrehozásában (lásd: <http://www.ki.oszk.hu/publika>). Minderre azért volt és van nagy szükség, hogy a magyarországi közgyűjteményi intézmények minél zökkenőmentesebben kapcsolódjanak be a nemzetközi programokba. Billédiné dr. Holló Ibolya, a Publika Magyar Könyvtári Kör elnöke *Sokszínű kulturális örökség. Könyvtári projektek az Európai Unióban* című előadásában vázlatosan ismertette és méltatta az Európai Bizottság mindazon közgyűjteményi projekteit, amelyek hosszú távú stratégiai tervek megvalósítását tették lehetővé. Az EU-s tervek hangsúlyos célkitűzései a következők: 1) a kulturális és a tudományos örökség forrásainak a megőrzése és hozzáférhetővé tétele; 2) a kulturális és tudományos intézmények közötti együttműködés kiterjesztése; 3) a fejlett információs, kommunikációs technológia használata; 4) közös elektronikus szolgáltatások, amelyekhez szabványokat és jól működő menedzsmentet kell biztosítani. Az Európai Bizottság Információs Társadalom Igazgatóságának a közkönyvtárakra vonatkozó projektjei közül a PubliCa (1998–2004), a PULMAN (2001–2003) és a CALIMERA (2003–2005) volt az a három, amelyekben a Publika Magyar Könyvtári Körrel karöltve magyarországi közkönyvtárak is aktívan részt vettek. Billédiné dr. Holló Ibolya a konferencia résztvevőinek vázlatosan ismertette, hogy a PubliCa-projekt felkészítette a hazai közgyűjteményeket az információs szolgáltatások előállítására; a PULMAN a szélesebb nemzetközi kooperáció kialakítását és az ismeretátadás elősegítését irányította; a CALIMERA keretében pedig az a cél kapott erős hangsúlyt, amelynek értelmében a közkönyvtárak mellett a helyi múzeumok és levéltárak is bekerülhettek az együttműködő partnerintézmények körébe. Nagyon lényeges, hogy az együttműködések keretében folyamatosan hozzanak létre új adatbázisokat, bővítsék azokat, valamint az adatokat digitalizált eljárással közzétegyék. A projektekben résztvevő európai kulturális szakértők, a kultúrpolitika irányítói és a pályázatok kiírói a fent említett három projektbe a következő fontos pontokat is beiktatták: 1) mindenkor erősíteni a közösséghez való tartozás tudatát; 2) támogatni az etnikai, kulturális, nyelvi, vallási sokszínűség megőrzését; 3) előmozdítani a kulturális azonosságtudat és a társadalmi integráció kialakulását; 4) létrehozni a kollektív emlékezetet.

A következő felszólaló Nagy Orbán, a Központi Statisztikai Hivatal vezető főtanácsosa volt, aki *Nemzeti kisebbségeink népszámlálási adatai a különböző történelmi korszakokban és a jelenben* címmel tartott előadást. A tízvenként lezajló népszámlálásoknak az a legfontosabb célja, hogy a magyar állam az adatok

begyűjtése és feldolgozása révén minél teljesebb képet kapjon a társadalomban lezajló népesedési folyamatokról, valamint az állam és a lakosság gazdasági potenciálját tükröző mutatókról. Az egyénekre vonatkozó népszámlálási ismérvek közül a KSH azokat is regisztrálja, amelyek a megkérdezetteknek a nemzetiségi identitástudatára, anyanyelvére, valamint nyelvismerete alapján egy-egy népcsoporthoz való kötődésére derítenek fényt. Miközben az eddigi népszámlálások történetének egyes jellegzetes pillanatait elevenítette fel, Nagy Orbán szóvá tette, hogy az anyanyelv kérdezési módja 1920-ig ún. nyitott kérdés formájában történt, vagyis a választ szöveges formában kellett bejegyezni. Az anyanyelv vonatkozásában az előnyomatott válaszszavak 1930 óta szerepelnek a kérdőíveken. Az anyanyelvek előnyomatása általában többségi alapon történt, de kiválasztásukban nem egyszer közrejátszott a napi politika. Például az 1941. évi népszámlálásnál külön szerepelt a jiddis, a héber nyelv, míg a későbbi évtizedekben – az 1960.. 1980. évi népszámlálásokkor – a horvát, szerb, bunyevác, sokác és szlovén anyanyelvek csoportosítását kérték az éppen aktuális „délszláv egység” elképzelései szerint. A 2001. évi népszámlálás a hagyományoknak megfelelően szintén megkérdezte az anyanyelvi hovatartozást. A kisebbségi törvényben elismert nemzetiségek által használt nyelveket nyomták előre, a többi anyanyelvet pedig szövegesen jegyezték be. A cigány/roma nemzetiségűek jogos igénye is teljesült, hogy a körükben használt *beás* és *romani* nyelv is ott szerepeljen a kiemelt nyelvek között. A lakosság nyelvismeretének tudakolása kettős célt szolgál: egyfelől a tanult nyelvekről, másfelől pedig a hazai kisebbségek asszimilációjának a mértékéről nyújt információt. A hazai nemzetiségek közül leginkább a cigányság vesztette el ősei nyelvét, de a többi kisebbség esetében is tapasztalható volt az, hogy egyre többen vallották magukat magyar anyanyelvűnek, míg a nemzetiség nyelvei második, anyanyelven kívül beszélt nyelvekként jelentek meg a népszámlálási kérdőíveken. Az előadásból azt is megtudtuk, hogy a nemzetiségi kötődés közvetlen kérdése csak 1941-ben kapott helyet a népszámlálási kérdőíven. A második világháború utáni népszámlálások nemzetiségi eredményeit hátrányosan befolyásolta a német nemzetiségűek kitelepítése, a szlovák–magyar lakosságcsere, továbbá a hatvanas évekbeli magyar államvezetés politikája, amely szerint Magyarországon nincs nemzetiségi kérdés, illetve a Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottságának 1961. június 20-ai határozata, amely a következőt mondta ki: „A cigány lakosság (...) bizonyos néprajzi sajátossága ellenére sem alkot nemzetiségi csoportot.” Az ezt követő 1970. évi népszámlálás felvételi programjában már nem is szerepelt a nemzetiségre vonatkozó kérdés, az 1980. évi népszámláláskor pedig az előnyomatott válaszlehetőségek közül hiányzott a *cigány* válaszszó. A 2001. évi népszámlálás a nemzetiségi kérdést az anyanyelvi kérdéshez hasonlóan tette fel, megengedve a többes bevallás lehetőségét. A 2001. évi népszámlálás statisztikai adatai, természetesen, már az interneten is szerepelnek és ellenszolgáltatás nélkül letölthetőek (www.nepszamlalas.hu).

Az információk digitalizálásának vívmánya a kisebb régiók, tájegységek életében is jelentős szerepet tölthet be. Kitűnő példa erre Békés megye, amely az öt ország részvételével szervezett nagy projekt, a „LIGHT – Bring to light the value of cultural heritage” keretében vesz részt. A két és fél évre tervezett LIGHT projekt célja a regionális tudás és tapasztalat fejlesztése, a kulturális identitás erősítése, valamint hosszantartó együttműködések és sajátos üzleti modellek fejlesztése. A

projektben résztvevő városok, a magyarországi Békéscsabával együttműködő partnernek a görögországi Veria, az olaszországi Bologna, a portugáliai Lisszabon és a dániai Roskilde egy-egy könyvtára, valamint más kulturális intézményei. A pályázati kiírás értelmében valamennyi résztvevőnek kötelessége volt elkészítenie saját régiójának egyfajta leltárát („kulturális örökség leltára”), valamint létrehozni egy speciális elektronikus adatbázist. A LIGHT nagy projektnek köszönhetően és a szegedi IKRON Kereskedelmi és Szolgáltatói Kft.-vel együttműködve a Békés Megyei Könyvtár megszerkesztette a Körös-Maros Kulturális Örökség honlapját (lásd: <http://koros-maros.bmk.hu/>), azon belül pedig létrehozta a CSA-KOL adatbázist. Ez a szolgáltatás különleges mozaiknevét a közismert csabai kolbászfesztivál nyomán kapta. Dr. Ambrus Zoltán, a Békés Megyei Könyvtár igazgatója *A CSA-KOL. Egy kísérleti adattár és szolgáltatási modell* című előadásában érzékeltette a hallgatóságnak, miként tud egy európai támogatást élvező regionális projekt (jelen esetben a Körös-Maros Kulturális Örökség), valamint azon belül egy adatbázis minőségi információkat szolgáltatni. A békéscsabai könyvtár nem kisebb feladatra vállalkozott, mint hogy megyei partnereivel közösen bemutassa a Körös-Maros régió (közigazgatási értelemben: Békés megye) kulturális hagyományait, értékeit, intézményrendszerét, szolgáltatásait. Az adatbázis elkészítésének munkálataiban hathatós segítséget nyújtott a Békés Megye Képviselőtestülete által működtetett Megyei Múzeumok Igazgatósága, a gyulai székhelyű Megyei Levéltár, a Megyei Művelődési Központ, továbbá a Békéscsabai Regionális Képző Központ, a Dél-alföldi Regionális Marketing Igazgatóság, a Békés Megyéért Vállalkozásfejlesztési Közhasznú Közalapítvány, a Körös-Maros Nemzeti Park, a Körösök Völgye Natúrpark Egyesület, valamint a szarvasi Tessedik Sámuel Főiskola. A CSA-KOL-ban többek között összegyűjtötték a régióban honos hagyományos állattartással és húsfeldolgozással kapcsolatos közhasznú információkat is. Az érdeklődők a böngészési menüpontban múzeumi, könyvtári és levéltári adatok után kutathatnak, de rendelkezésükre áll még az Elektronikus könyvtár, a leltár és a Békési Gyűjtemény katalógusa is, amelyekben gördíthető mezők segítségével 25 szempont alapján tudnak összetett keresést végrehajtani. A könyvtárigazgató szavai szerint az adattárban fellelhető információk egy imázsformáló városi marketingtevékenység kereteiben turisztikai értékke, látványossággá és gazdaságot befolyásoló tényezővé is alakíthatóak. A magyar és angol nyelvű adatbázis megcélzott felhasználói a következő három csoportba sorolhatók: 1) *kulturális intézmények*: képtárak, kiállító termek, könyvtárak, levéltárak, múzeumok, oktató és képző intézetek; 2) *a vállalkozói szféra képviselői*: utazási irodák, vendéglők, hotelek, falusi vendéglátók, mezőgazdasági és élelmiszer-ipari kis vállalkozók, kereskedők, befektetők, rendezvényszervezők; 3) *egyéni felhasználók*: kutatók, egyetemi hallgatók és turisták. A Békés Megyei Könyvtár a CSA-KOL adatbázist 2005-ben sajtótájékoztatókon, kiállításokon, roadshow-kon és szakmai találkozókön mutatta be a nagyközönségnek.

A konferencia délutáni szakaszának első előadója Surján Miklós, a pécsi Csorba Győző Megyei Könyvtár nyugalmazott címzetes igazgatója volt, aki *Cikkbibliográfia a Baranya megyei nemzeti kisebbségekről* című előadásával a Baranya megyében élő nemzetiségek múltjába és jelenébe nyújtott betekintést. Miután ismertette a megye lakossága etnikai és nemzetiségi összetételének demográfiai és történelmi vonatkozásait, tényszerű statisztikai adatokat közölt a Baranyában élő

kisebbségek érdekvédelmi szervezeteiről, intézményeiről, kulturális életéről és művelődési egyesületeiről, alap- és felsőoktatásáról, nyomtatott és elektronikus sajtójáról, valamint a megye médiumaiban való szerepléséről. Megtudhattuk, hogy a legutóbbi helyhatósági választások óta a megyében 222 helyi kisebbségi önkormányzat van – ebből 110 cigány, 75 német, 27 horvát, 4 szerb, 2 ukrán, valamint 1–1 bolgár, görög, lengyel és ruszin. A Baranya Megyei Közgyűlés Kisebbségi és Etnikai Bizottsága éppen egy évtizede, 1995-ben kezdeményezte, hogy a könyvtár vállalja fel a megyében folyó kisebbségkutatás támogatását. Mivel az intézményben a korábbi években rendszeresen zajlott helyismereti kutatómunka, ennek köszönhetően a baranyai kisebbségekre vonatkozó dokumentumok jó része már elő volt készítve a (majdani) digitális feldolgozásra. A korábbi évtizedek során a pécsi könyvtáros kollégák közel százezer bibliográfiai adatot gyűjtöttek folyóirat- és hírlapcikkekről. Az adatbázis-építést 1997. január 1-jén kezdték meg a TEXTLIB adatbázis-kezelő program segítségével, amelyet idővel a CORVINA integrált rendszerrel váltottak fel. A helyi kisebbségkutatásban résztvevők szándéka az volt, hogy ettől az időponttól kezdve az adatbázisba bekerüljön minden olyan cikk, tanulmány és könyv, amely a baranyai kisebbségekkel foglalkozik (a tanulmányköteteket analitikusan is feltárják). Az adat visszakeresést egy szisztematikusan összeállított, a sajátosan baranyai helyismereti szempontoknak megfelelő tárgyszójegyzők segítségével valósították meg. A jegyzékben mintegy 1500 tételnyi tárgyszó szerepel. Az adatbázist visszamenőleg az 1997. előtt megjelent kiadványok és kéziratok adataival is gyarapították, bővítették. Ennek szellemében az adatbázisban rögzítették a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán, illetve az elődintézményben, a Pécsi Tanárképző Főiskolán 1990-ig készült kisebbségi vonatkozású szakdolgozatok bibliográfiai leírásait. Az adatbázis felhasználói a megyében működő kisebbségi önkormányzatok, kisebbségi egyesületek, a megyei és települési önkormányzatok képviselői és tisztségviselői, a megye országgyűlési képviselői, könyvtárak, levéltárak, kisebbségi oktatási intézmények, valamint a kisebbségkutatók. Már 1997. február 1-jén napvilágot látott a *Kisebbségek Baranyában. Tájékoztató a kisebbségekről általában, valamint a Baranya megyei kisebbségekkel foglalkozó sajtóközleményekről, cikkekről, könyvekről* című havi jegyzék első száma. Ettől kezdve folyamatosan, immár kilencedik éve jelenik meg ez a kiadvány. A megjelenés gyakorisága változott: először havonként, 2004-től kéthavonként, 2005-től pedig már a Csorba Győző Megyei Könyvtár honlapján is (<http://www.baralib.hu/>), ugyancsak kéthavonként. Egy-egy füzetben általában 60–90 tételt szoktak regisztrálni. A tájékoztatókban közölt bibliográfiai tételek száma a kezdetektől a 2005. évi 9–10. számmal bezárólag összesen 6378. Bár a Csorba Győző Megyei Könyvtár régóta helyszűkével küzd, mégis sikerült kutatási lehetőséget biztosítania a helyismereti gyűjtemény helyiségeiben. Az itt elhelyezett kézikönyvtár jelenleg mintegy 400 kötetből áll. Ugyancsak itt használhatók a kisebbségi időszaki kiadványok, valamint a kisebbségkutatás szakfolyóiratai is. A szolgáltatások felhasználói között vannak a nemzetiségi középiskolák tanulói, a szakdolgozatukat író egyetemisták, valamint helytörténészek, kisebbség- és családktatók és még sokan mások.

Magyarországon a magyar és az egyetemese kultúra magyar nyelvű vagy magyar vonatkozású digitális dokumentumainak gyűjtését, feldolgozását és (on-line) szol-

gáltatását a Magyar Elektronikus Könyvtár végzi, amely 1999 óta ténykedik az Országos Széchényi Könyvtár kebelében. A MEK a technikai hálózatot kihasználva az új évezred első éveiben mind szervezetekkel, mind pedig magánemberekkel partneri hálózatot hozott létre, amelynek fő célkitűzése a magyar kulturális értékek megőrzése és közvetítése. E nagyon dicséretes kulturális misszió egyik legszakavatottabb ismerője Moldován István, aki *Határon túli magyar digitalizált gyűjtemények* című előadásával (lásd: <http://www.oik.hu/meghivok/PMKK/hatar-digi.pp>) egy virtuális körsétára invitálta a konferencia résztvevőit. A MEK osztályvezetője a Kárpát-medencében élő magyarok által 2001 óta megalkotott és működtetett digitalizált adatbázisokat, internetes forrásokat tette emberközelivé. Alkalom adódott közelebről is megismerni a szlovéniai, a délvidéki, a felvidéki, a kárpátaljai, az erdélyi, illetve székelyföldi adatforrások internetes elérhetőségeit, valamint a Hollandiában szerkesztett Mikes International (Magyar szellemi fórum) digitalizált folyóirat-projektjét. Az előadó által ismertetett honlapokon irodalmi, közművelődési, oktatási és helyi érdekű információk adattárai találhatóak. Az előadó hangoztatta, hogy több esetben nem is annyira az adatbázisok tartalmát és minőségét kell értékelni, hanem inkább a digitalizált produktumok alkotóinak lelkesedését és példás kitartását kell pozitív osztályzattal jutalmazni. Egyes régiókban, így Kárpátalján egyértelműen szükség lenne hathatósabb anyaországi támogatásra. Moldován István zárógondolataiban a határon túli magyarságnak a digitális kultúra terén kifejtett eddigi ténykedését úgy jellemezte, hogy még mindig nincs jól átgondolt digitalizálási terv. A térség egyik jellegzetessége az is, hogy a digitalizálás szolgáltatások nélkül zajlik, vagyis napvilágot látnak ötletes és jó kivitelezésű adattárak, viszont értékesítésük még nagyon kezdetleges. Mindenütt akadnak lelkes egyének, akik önálló kezdeményezésekkel rukkolnak elő, ám anyagi források nélkül még a legígéretesebb tervek is gyorsan kifulladásra kerülhetnek. A magyar állam egyelőre csak alkalmi, projektszerű támogatást biztosít. A végső konklúzió az lehetne, hogy a Kárpát-medencében még mindig nincs komoly összehangolás a digitalizált kiadványok megalkotása és közzététele terén. A másik égető és soha véget nem érő téma a szerzői jogvédelem, amely ugyancsak megérdemelne több szakmai tanácskozást. Mi lenne akkor az üdvöztető megoldás? A MEK osztályvezetőjének óvatosan megfogalmazott gondolatai szerint egyelőre csak egy homályos, de reményekkel teli nagyprojekt a megoldás, amelynek három fő tartópillére és létrehozója a „Digitális Kárpát-medence” – Európai Unió – eContentPlus lenne.

Végül, a rendezvényt lebonyolító intézmény képviselőjében Lukács Zsuzsanna tartott előadást, amelynek címe *Az Országos Idegennyelvű Könyvtár Nemzetiségi adatbázisának építése és funkciója a HunTéka integrált könyvtári rendszerben*. A Nemzetiségi és Dokumentációs Osztály vezetője – aki egyben a konferencia moderátora is volt – vázlatosan ismertette mindazokat a szakmai ténykedéseket, amelyeket a budapesti szakkönyvtár az elmúlt évtizedben fejtett ki a kisebbségkutatás dokumentálása terén. Az Országos Idegennyelvű Könyvtárban 1992-től épül a Nemzetiségi adatbázis elektronikus változata, amely jelenleg már több, mint 76 000 számítógépes rekordból áll. Az OIK ezen szolgáltatásának célzottjai a nemzetiségi civil szervezetek, a nemzetiségi önkormányzatok, a nemzetiségi oktatás és kutatás képviselői, a nemzetiségi könyvtárak, valamint az államigazgatási szervek és intézmények. A kutatói és dokumentátori munkában résztvevő kollégák hozzávetőlege-

sen 800 hagyományos nyomtatott időszaki kiadványból, illetve elektronikus sajtóforrás nyomtatott anyagából gyűjtik össze az adatokat. A forrásanyagok összetétele, valamint szemlélésének és feldolgozásának módozatai a következő: 1) a magyarországi nemzetiségek vonatkozásában a napilapok, folyóiratok, kalendáriumok figyelemmel kísérése teljességgel történik, egyéb kiadványok pedig válogatva (pl. elektronikus médiumokban elhangzott interjúk, műsorok); 2) a határon túli magyar kisebbség vonatkozásában: a nem helyi jelentőségű kiadványok, illetve periodikák szelektíven és válogatva; 3) a magyarországi nemzetiségi kérdéssel foglalkozó elméleti szakfolyóiratok teljességgel, a világnyelveken kiadott külföldi sajtótermékek pedig válogatva; 4) az irodalmi, művészeti, néprajzi és népművészeti periodikák szemlélése válogatott felhasználással történik. A számítógépes adatrögzítést a Nemzetiségi és Dokumentációs osztályon a Gyűjtőköri szabályzat, a Szerkesztési szabályzat és az Adatbeviteli szabályzat szellemében végzik. Az adatbázis építő kollégák több száz tárgyszóval dolgoznak, s ezt a tárgyszórendszert folyamatosan frissítik, hiszen a napi társadalmi–politikai élet új kifejezéseket produkál, ugyanakkor többeket elavulttá tesz. Az OIK korábban az SR-LIB könyvtári integrált rendszert használta, amelyet 2005 nyarán a HunTéka integrált rendszerrel váltottak fel. Az új szoftver a HUNMARC adatsere formátum szabályzatán alapszik. Az OIK pályázati forrásból egy CD-ROM-ot fog kiadni, amelyen a Nemzetiségi adatbázison kívül a Műfordítási adatbázis is helyet kap.** Mindent összevetve, az Országos Idegennyelvű Könyvtár a kisebbségekkel kapcsolatos munkájával olyan miliót teremt, amely egyfelől az érintett közösségeket arra ösztönzi, hogy anyanyelvüket, kulturális örökségüket megőrizzék és újabb szellemi produktumokat hozzanak létre saját anyanyelvükön; másfelől a többségi közösség számára tudatosítja a kisebbségi nyelvek és kultúrák értékét, valamint az összetársadalmi intellektuális fejlődést gazdagító voltukat. Lukács Zsuzsanna előadását követően a Nemzetiségi adatbázis pillanatnyi eredményeiről, az adatok feltárásának technikai részleteiről Papp Anna Mária tartott szemléltető bemutatót.

Mindent összevetve, a 2005. december 7-ei tanácskozáson a magyarországi könyvtáros szakma és a 13 nemzeti és etnikai kisebbség megjelent képviselői hasznos információkkal gazdagodhattak. A konferencia fő erényének tulajdonítható az, hogy valamennyi beszámolóban érzékelhető volt az intézményi és regionális adatbázisok tárgyilagos bemutatása; a digitalizált információk tartalmi feltárásának elméleti és gyakorlati részletei; az információszolgáltatások potenciális felhasználóinak felsorolása; végül, a digitalizáció folyamatban lévő munkálatai. Mindezt kiváló előadók méltán szolgálták rá a hallgatóság és elismerésére.

Bada Zoltán

** Lásd: Komáromi Sándor: Az Országos Idegennyelvű Könyvtár nemzetiségi bibliográfiai adatbázisa. = 3K, 2004. 7. sz. 32–35. p.; Dörgő Tibor: Az Országos Idegennyelvű Könyvtár műfordítás-adatbázisa. = 3K, 2005. 5. sz. 46–48. p.

Kovács Máté

Sajátosan XX. századi életpálya a Kovács Mátéé. Sokan mint kiváló szervezőre, könyvtárigazgatóra emlékeznek rá, mások tudományos alapvetést kapcsolnak a nevéhez. Fiatal éveiben ígéretes irodalomtörténeti dolgozatok körvonalazódtak a keze alatt. Egy időben a politika (vagy legalább a művelődéspolitikai) vonzásába is bekerült. Halála óta több mint három évtized telt el, sokoldalú tevékenységének nyomait a magyar kultúra számos területe megőrizte, továbbfejlesztette vagy intézményrendszerének részévé tette. Életpályájának vázlatát és működésének válogatott dokumentumait most a *Tudós tanárok – tanár tudósok* sorozat legújabb kötete* mutatja be.

Kovács Máté életútját joggal nevezhetjük a népi értelmiség „sikertörténetének”, még ha tudjuk is, hogy ezek a fogalmak: nép, értelmiség és főként a siker! – milyen mértékben képlekenyek, sőt törekenyek. Pályája ismeretében aligha a könnyen kisémmizhető Nyilas Misi szerény alakja jut eszünkbe, inkább a magyar föld és a magyar jövő meghódítására induló Petőfi- vagy Móricz-hősök valamelyikének a figurája bontakozik ki. Ehhez a soklépcsős, de egyenletesen emelkedő pályához egyrészt a saját gazdag és erőteljes személyisége, másrészt környezete, a pályáját egyengetők tábora volt szükséges – legalább is a pálya kezdetén.

A francia irodalommal, a francia kultúrával korán eljegyezte magát a Hajdúszoboszlón 1906-ban (éppen száz éve) született fiatalember. Párizsban valójában az európai szellemmel, a szabadon gondolkodás lehetőségével, az idegen nyelv „megszelídítésével” és a világméretű széttekintés élményével találja magát szemben. Az olvasás bűvöletével, az irodalmi lélekábrázolás lehetőségével korán megismerkedett tanulmányútjain (többször részesült ösztöndíjban, így huzamosan tartózkodhatott Franciaországban). Az alföldi fiatalembernek azonban a tételes információk begyűjtésével egyenértékű tapasztalatot jelentett az európai nagyváros, a pezsgő irodalmi élet és a „működő” polgári társadalom élménye.

Kovács Máténak pályáján alkalma volt végigjárni a maga korában lehetséges (vagy kötelező) szakmai állomásokat, megtapasztalta a vidéki tanárság kínját és örömét (Nyíregyházán, majd Debrecenben), a tanári munka emberformáló hétköznapijait. Mint fiatal tanár egyidejűleg mélyítette el tudását választott szakterületén, írta szakmailag igényes tanulmányait, egészséges kritikai érzékre valló könyvismertetéseit. Évtizedekig tartott fenn jó kapcsolatot Hankiss Jánossal, a debreceni egyetem professzorával, aki nemcsak jó szóval buzdította volt növendékét, hanem tudományos kibontakozását is elősegítette, sőt alkalomadtán még egy-egy figyelemfölvívó ajánlással is „meg-megtámogatta”. Kovács Máté osztályfőnökként nemcsak növendékei oktatásával–nevelésével foglalkozott, de még a diákok szüleinek is praktikus előadásokat tartott „Hogyan tanuljunk?” címmel.

* Kovács Máté. A bevezető tanulmányt írta és a kötetet szerkesztette Bényei Miklós. Bp. 2005. Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum. 199 p. (Tudós tanárok – tanár tudósok.)

Debrecenben a főreáliskola tanára, majd francia lektora lett. Molière-ről írt. *A magyar diák Franciaországban hajdan és most* címmel az egykori protestáns peregrinusok emlékét elevenítette föl. Útja mégis inkább a művelődésszervezés irányába hajlik, 1933-tól a debreceni Nyári Egyetem titkára lesz. Ehhez nyelvtudás, tárgyalókészség, szervező „zseni” szükséges – Kovács Máté mindezeknek birtokában van. A fiatal tudós eközben számos személyes ismeretségre tesz szert, amelyeket pályája során bőven fog hasznosítani.

Disszertációját Fazekas Mihályról írja (1939 őszén), részt vesz a Magyar Népművelők Társasága olvasó, mégis igényes könyvsorozatának a szerkesztésében, közreadja a Lúdas Matyit, valamint Gvadányi Józseftől a Rontó Pált. A Nyári Egyetemen maga is tart előadásokat, a *Magyarságtudomány és nemzetnevelés* című kötet (Kiss Árpáddal közösen szerkesztette) a tanárok és a nagyközönség érdeklődését egyszerre akarja kielégíteni. Végezetül (1944-ben) megszerkeszti a *Szép magyar versek* című antológiát, tág teret engedve az erdélyi líra legszebb darabjainak. Kovács Máté életútja azonban ettől kezdve alaposan megváltozik!

1945 tavaszán az ideiglenes kormány Debrecenből Budapestre költözik, Kovács Máté a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium állományába kerül. Hamarosan osztálytanácsos lesz, a nevelési ügyosztály megszervezője és vezetője. Az 1945-ös választások után az elnöki ügyosztály első embere (Keresztury Dezső miniszter közvetlen alárendeltje), majd Ortutay Gyula minisztersége idején politikai államtitkár. Kovács Máté „politikusi karrierje” mindössze két évig tartott, ez idő alatt kapott megbízást az oktatásügy reformtervezetének a kimunkálására. A majd' százoldalas program már 1945 nyarára elkészült, Kovács Máté feladata a továbbiakban a hivatalossá vált tervet megvalósításának elindítása és a vonatkozó jogszabályok előkészítése lett.

A demokratizmus óhajta, az egyenlő művelődési jogok megteremtésének igénye határozta meg a tervezet logikáját. A tervezet megszüntette a különböző – úgy mond – zsákutcát jelentő iskolatípusokat, helyettük létrehozta az „egységes középiskolát”, amely a polgári iskolák és a gimnáziumok első-negyedik osztálya helyett az egységes nyolcosztályos iskola kialakítását tekintette céljának. A tervezet hangoztatta: „A kiegyenlítődé magasabb színvonalon, ne pedig lent jöjjön létre!”

A reform végrehajtásához intézményhálózat nem állt rendelkezésre, még kevésbé a megvalósuláshoz szükségesnek vélt, új szellemű, igényes oktatói gárda. A hagyományos gimnáziumi oktatást előnyben részesítő szemlélet képviselői (például a hagyományos oktatás mérsékelt reformját kidolgozó Bassola Zoltán) óva intettek: a szervezeti átalakítás, az oktatói gárda radikális kicserélése és a sietség megbosszulja magát: a kiegyenlítődé nem a magasabb színvonalon fog létrejönni. A tervezett reform megvalósításának teljes idejét maga Kovács Máté is mintegy tizenöt évben jelölte meg, a kulturális kormányzat beruházási tervszámai ellenben három évre szóltak. 1949 tavaszán Kovács Mátét fölmentették államtitkári beosztásából, ezután nem került kapcsolatba az aktív politikával.

A következő hét évet a Debreceni Egyetemi Könyvtár igazgatójaként töltötte. A minisztériumban körvonalazott reformelképzelések közül többet ekkor igyekezett megvalósítani: szorosabbra fűzni az egyetem és a könyvtár kapcsolatát, a tájékoztató tevékenység mértékét és színvonalát növelni, a hallgatókkal (vagyis az olvasókkal) közvetlen együttműködést kidolgozni. A történelem diktálta sajátos feladat volt az elköszont tisztántúli egyházi és főúri könyvtárak átvétele, feldolgo-

zása és beillesztése az egyetemi könyvtár rendszerébe, valamint az ország második kötelezpéldány-központjának létrehozása. Mindkét feladat – a szakmai követelmények mellett – szívós és körültekintő szervezőmunkát igényelt. A kor követelményei ugyanakkor sajátos „ereket szültek”: az utókor némiképp meghökken egy egyetemi könyvtár olyan, büszkeséggel emlegetett ajánló bibliográfiái fölött, mint a *Mit olvassunk Adytól és Adyról?* (45 cím), vagy *Könyvek a klerikális reakció ellen* (38 cím). Elgondolkoztató az is, miféle statisztikai manővernek sikerült a helyben olvasott művek számát az 1950-es 15 ezerről 1953-ra 189 ezerre föltornászni? A helytörténeti tájékoztatás fontos, korai kezdeményezésének tűnik a Tiszántúli Tájékoztató Katalógus megindítása és folyamatos fejlesztése. A bevezetett intézkedések és szolgáltatások ugyanannak a komplex népművelői szemléletnek a látéletei, amelyek az 1945-ben megindult reformprogram egészét jellemzik, de amelyek Kovács Máté egész életútját és tevékenységét is végigkísérik. Bényei Miklós, a Kovács Máté-kötet kísérő tanulmányának szerzője, egyben a kötet szerkesztője jó szemmel, a lényegre tapintva válogat a tanulmányok sokaságából. Az optimista hangvételű cikkek és a napi munkafolyamatokat is fölso- rakoztató beszámolók tengeréből avatott kézzel emeli ki azokat a részleteket, amelyek a magyar tudományosság, vagy a könyvtáros szakma számára időtállóan bizonyultak, és amelyek a korszak jellegzetes szemléletmódját vagy frazeológiáját viselik magukon.

A *Magyar Enciklopédia* (1954 és 1956 közötti) ügye, és általában a magyar lexikonok szerkesztési elvei ugyanannak a komplex közművelődési szemléletnek a tanúi, amelyek az 1945–1990 közötti évtizedek magyarországi kulturális politikáját jellemzik. Kovács Máté szervező készsége és az igényes nagy-könyvtári háttér biztosítékot jelentett a kor színvonalán álló egyetemes magyar nagylexikon létrehozására. Kovács Máté a hazai törekvéseket kiegészítette a *Nagy Szovjet Enciklopédia* tapasztalataival, tanulmányútja során szócikk-jegyzékeket szerzett be, illetve szerkesztett munkatársaival, a kész tervezetet (amely 1956 szeptemberében készült el) azonban elmosták a politikai–társadalmi változások.

1956 és 1972 között, tizenhat tanéven át Kovács Máté az ELTE Bölcsészettudományi Kar Könyvtártudományi Tanszékének a vezetője volt. A tanszék életét a tőle megszokott lendülettel szervezte újra: korszerű képzési programot dolgozott ki, fiatal tanerőket vont be az oktatásba, az egyetemi könyvtáros képzés ügyét eredményesen képviselte hazai és nemzetközi fórumokon. (Tevékenységében kezdetben társprofesszorként maga mellett tudta a magyarországi könyvtárügy kiemelkedő alakját, Kőhalmi Bélát.) Az egységes alapképzés mellett kezdettől gondot fordítottak „a munkaköri feladatokra történő felkészítésre” – speciális kollégiumok beiktatásával, valamint a levelező oktatás rendszeressé tételével. A magyarországi könyvtárügy szakember-szükségletét hosszú időre sikerült megoldani, illetve az utánpótlásról folyamatosan gondoskodni. Kovács Máté mindvégig hangoztatta a korszerű általános műveltség, az írás-, könyv- és könyvtárkultúrában, illetve a könyvkiadás–könyvterjesztés komplex tevékenységében való jártasság szükségességét. E különálló területek érintkezési pontjait, egymásra hatását, az elméleti és gyakorlati ismeretek fontosságát írásban és szóban, tananyagként és élete példaként bizonyította hallgatóinak, munkatársainak. Tanítványait önálló gondolkodásra, egyéni kezdeményezésre sarkallta. A tanszéket tanártársai és a hallgatók egyaránt alkotó műhelynek érezték (érezük), olyan helynek, amely tu-

dományos kibontakozásra, ismeretszerzésre, valamint személyes információcserére egyaránt alkalmas.

„A bibliológia és ezen belül a könyvtártudomány” nemcsak átgondolt és tartalommal megtölthető tudományos diszciplína volt, nemcsak a hallgatók körében mosolyt és időnként élcélődést kiváltó gondolat- és aforizmaegyüttes, hanem nagyszabású kísérlet a könyvtárkultúra társadalmi hatásrendszerének a megfogalmazására, gazdasági, kulturális, technikai összefüggéseinek rendszerezésére. A bibliológia sajátos távlatokat nyitott és távoli összefüggésekre hívta fel a figyelmet; napjaink egyoldalúan „elszámítógépesedett” könyvtári kultúrájában nosztalgiával gondolunk vissza rá, és hiányoljuk érzékenységét a könyvtáros személyisége és a hagyományos információhordozók (értsd: könyvek) nyújtotta műveltség iránt.

Kovács Máté nem félt bibliológiai nézeteit ütköztetni az 1960–1970-es években divatos nemzetközi elméletekkel, a mind népszerűbb kommunikációkutatással, MacLuhan híres-hírhedt jóslatával a Gutenberg-galaxis hanyatlásáról, a komputerfetisizmus előretörésével. Nem ellenfeleket látott ezekben az elméletekben, hanem alkalmazható és koordinálható együttműködőket. Csak éppen ezt a koordinációt földrészek és társadalmi rendszerek között körültekintően és folyamatosan kell megvalósítani... Tiszteletet és elismerést szerzett a magyar könyvtárügynek, a könyvtáros képzésnek, széleskörű nemzetközi ismeretsége révén befolyással bírt Európa és a világ könyvtárügyére. Élete utolsó nagy szakmai elismerése volt, hogy 1972-ben Magyarországon az ő útmutatásával vált lehetővé a Nemzetközi Könyvtáros Egyesületek (IFLA) soros kongresszusának megrendezése.

A rendszerteremtés szándéka végigkísérte Kovács Máté életútját. Egységben látta a művelődési területek napi feladatait, és figyelemmel kísérte a nagy rendszerek egymást befolyásoló, átsugárzó erejét. Alkotóműhelyek létrehozásán munkálkodott, távlatos célokat tűzött maga elé, miközben a maga tapasztalatából ismerte a megvalósításhoz vezető munka napi tennivalóit.

Lukács János

Rózsa György
(1922–2005)

Dr. Rózsa György könyvtáros, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának évtizedekig (1960–1996) működő igazgatója, főigazgatója december 17-én, életének 84. évében elhunyt.

Hatalmas, tettekben, sikerekben gazdag és szerencsés életmű ért véget. A szakma bizonyára Ferenczi Zoltán, Szabó Ervin, Erdélyi Pál, Pasteiner Iván, Fitz József, Kondor Imre, Varjas Béla, Sebestyén Géza, Vályi Gábor, Kiss Jenő (és mások) társaságában látja méltó helyen: a szakmájukat–intézményüket meghatározó, fejlesztő típusú XX. századi könyvtárvezetők kiemelt körében. Sokra vállalkozott és rengeteget tett. Lényeges törekvéseit megvalósíthatta. Ez alig néhány pályatársáról mondható el. Szabó Ervin nem építhette fel „álompalotáját”, Fitz Józsefet a hatvan év előtti rendszerváltás iktatta ki méltó helyéről – és e sor folytatható lenne.

Rózsa György életpályája azon maradandó hitelű nyugati szakmabeliekével is rokonítható – említsük Frederick G. Kilgourt, az OCLC vagy Donald J. Urquardt-ot, a British Library Lending Division létrehozóját -, akik másra is képesek lettek volna, de pályamódosításuk után a könyvtárösszefogást pozitív sorsfordulatként vállalták, s nagyban hozzájárultak a világszakma fejlődéséhez.

Rózsa György a nagyváradi gyermek- és ifjúkor után a vészkorszak örvényébe került (Bergen-Bersent élte túl). 1946–1950 között külügyi munkakörben dolgozott. A szakmába érkezéséről idézzük saját szavait (*Egy régi könyvtáros-mohikán emlékeiből* című visszaemlékezéséből): „Jómagam azon kevesek közé tartozom, akik valóban végig is járták a szakma grádiacsait a deklaszálódott értelmiségiekkel működtetett Kálmán utcai könyvmentő pincétől – eljutva az Akadémiai Könyvtár főigazgatói posztjáig...” (3K 1995. 11. szám). De az új diktatúra – a „történelmi vaspata”, ahogy ő fogalmazta meg – még egyszer belerúgott, ezúttal az ÁVH Andrássy út 60-ban működő székházába juttatva. Fiatal kollégáinknak ajánlható Rózsa György, a „mohikán” – hogy ismét az ő szavát használjuk – visszaemlékezéseinek olvasása a 3K hasábjain 1995–2001 között. Az ötvenes évek első fele, a mélydiktatúra, majd az ’53 utáni ellentmondásos „olvadás” feledhetetlen benyomásokkal szolgálhatott számára emberi jóról és hitványságról, szakmai bűnökről és vállalható feladatokról.

1956 után pár évvel, még a konszolidáció lezárulása előtt, fiatalon lett az MTA Könyvtárnak igazgatója: 1960-ban 38 éves volt. Rengeteg tennivalója akadt. Akkori írásainak címeiből tallózva kiolvasható, mi minden foglalkoztatta a hatvanas években:

- a magyar társadalomtudományok az UNESCO kiadványaiban;
- a magyar közgazdasági könyvkiadás fejlődése (1960, társszerzővel);
- az Akadémiai Könyvtár funkciói (1961);

- tudományos tájékoztatás és tudományszervezés;
- hagyomány és korszerűség: az Akadémiai Könyvtár távlati fejlesztése (1964);
- a népgazdasági információs rendszer és a társadalmilag szükséges szakirodalmi tájékoztatás;
- az Akadémiai Könyvtár új székháza;
- a hungarika-dokumentáció néhány vonatkozása (1966);
- a szellemi munka technikája;
- a dokumentációs munka tervezése, szervezése és a szakirodalmi tájékoztatás szervezeti formái (1967);
- társadalmi szükséglet és szakirodalmi tájékoztatás (1968, társszerzővel).

A témagazdagság, a nemzetközi beágyazottság szembetűnő. S látni – hosszabb távon is érvényesülő – témáit: társadalmi-gazdasági információs szükséglet, tudományszervezés, szakirodalmi információellátás, és mindenekelőtt az Akadémiai Könyvtár jelene és jövője.

1969–1975 között hazai igazgatói megbízatását megszakítva a genfi ENSZ Könyvtár élére került. A volt diplomáciai munkatárs és a gyakorlott könyvtárvezető képességei itt igazi szimbiózist alkotva bontakoztathattak ki.

Hazatérve főigazgatóként vezette tovább kedves intézményét. A hetvenes években az Akadémiai Könyvtár talán a legfontosabb hazai könyvtári innovációs központ lett a keze alatt. Olyan fontos interdiszciplináris CD-ROM-ok meghonosítása folyt ekkor kezdeményezésére, mint a philadelphiai ISI hivatkozási adatbázisai (SCI stb.). Elindította és megvalósította a könyvtár átfogó számítógépesítését.

Egyre jelentősebbé vált nemzetközi szakmai koordinációs feladatvállalása is. Különösen az európai társadalomtudományi dokumentációs együttműködés (ECSSID) és a francia gravitású Nemzetközi Bibliológiai Társaság (AIB) elméletileg is figyelemreméltó hozama említendő. A tudományos információellátás korszerűsítése, a könyvtári-információs technológia folyamatos megújítása, saját tudományos munkálkodása és a nemzetközi terepen végzett szakértői munka így vált egymást kiegészítő és erősítő feladattá számára. Megfordult szinte a világ minden sarkában: Grúziától Kubáig, Kínától Ruandáig – hol konferenciára sietett, hol szakértőként a fejlődő országok könyvtári–közgyűjteményi infrastruktúrájának megalapozását segítette. A nemzetközi szakmai diskurzust élénkítő cikkei és könyvei tucatnyi nyelven láttak napvilágot.

Az évtizedes előkészítés és a több éves építkezés 1988-ra végre meghozta gyümölcsét: elkészült az Akadémia hajdani bérházának átalakítása révén a kor legszimpatikusabb nagykönyvtára az Arany János utcában. A nemzeti könyvtár túldimenzionált tereihez viszonyítva itt az emberi lépték, a kényelem, az igényes ember dolgozószobájának hangulata dominál. 1988 amúgy is a siker éve, talán a csúcspont számára: az 1963-as kandidátusi értekezés után ekkor nyerte el az akadémiai doktori fokozatot *Információ: az igényektől a szükségletekig. Nemzeti adottságok és nemzetközi együttműködés a tudományos információs gazdálkodásban* című dolgozatáért. Közben maradandót alkotott a tudományos utánpótlás segítségével: közismerten hatékony kapcsolatrendszere révén a Tudományos Minősítő Bizottságban lehetővé vált a könyvtári-információs szakma tudósjelöltjeinek megmérése. Az ELTE Bölcsészettudományi Karán címzetes egyetemi tanár lett: e sze-

repében tanít majd sokakat a kilencvenes évek végétől az új rendszerű állandósuló PhD-képzés professzoraként is. A kilencvenes évek első felében még megpróbálja a szakirodalmi információügyet a kormányzati tudománypolitika érdekkörébe emelni, ez az izgalmas vállalkozása azonban már nem járt sikerrel.

1996 közepén – három évtizedes vezetői tevékenységet követően – nyugállományba vonult. De nem nyugalmába. Könyveken dolgozik (*Kulturális örökség és információs társadalom*, 1995; *Ante-equilibrium*, 2004), tanít, és jelen van a szakmai közéletben: felszólal például az Egyetemi Könyvtár sorsának méltatlan fordulatán.

Munkássága olyannyira egybefonódott az Akadémiai Könyvtáréval, hogy nem hallgatható el e pillanatban sem könyvtárának immár évtizedes hányódása. (Csiptenyi tünet: egy elnökségi hivatalnok – volt természettudós – 1998-ban egyszer odanyilatkozott, hogy ő „1993 körül ment nyugdíjba”). Gyógyír lehetett viszont, hogy az általa létrehozott alapítvány eszközcit mindig könyvtára érdekeinek megfelelően mozgósíthatta.

Kitüntetéseit itt nem lehet felsorolni. Utolsó napjaiban még elérte őt a magyar ENSZ Társaság emlékérmé a magyar ENSZ-tagság 50. évfordulóján.

Biztosan sokan tisztelték és szerették. Feledhetetlenül szép szavakkal búcsúzott tőle egyik unokája a temetésen: a gyász órájában így megszólítani csak harmonikus lelkivilágú, tényleg igaz embert lehet.

Hányozni fog az a felvilágosult, tágas szemlélet, amely annyira jellemezte emberi és szakmai gesztusait.

Sonnevend Péter

Rúzsás Lajosné
Faluhelyi Veronika
(1918–2005)

Életének nyolcvannyolcadik évében elhunyt Rúzsás Lajosné Faluhelyi Veronika, a Pécsi Orvostudományi Egyetem Könyvtárának nyugalmazott igazgatója.

Veronka 1918. február 17-én született Budapesten. Édesapja Faluhelyi Ferenc, a nemzetközi jog nyilvános rendes tanára volt, aki a Pécsi Püspöki Jogliceum tanáraként az 1923-ban Pécsre áthelyezett Királyi Erzsébet Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának megszervezője is volt. Ő alapította meg a Pécsi Egyetem Kisebbségi Intézetet. Édesanyja Kalmár Rózsa, a kolozsvári, majd a budapesti Nemzeti Színház tagja volt.

Leányuk az elemi osztályokat a pécsi Miasszonyunk Női Kanonokrend Iskolájában végezte, majd középfokú tanulmányait 1928 és 1936 között a Szent Erzsébet Leánygimnáziumban folytatta. Érettségi után a Pécsi Magyar Királyi Erzsébet Tu-

dományegyetem Bölcsészettudományi Karának hallgatója lett, itt esztétikai, pszichológiai és pedagógiai kurzusokra iratkozott be. Doktori disszertációját *Kazinczy esztétikai műveltsége levelezése alapján* címmel 1940. december 21-én védte meg. Bölcsészeti tanulmányaival párhuzamosan elvégezte a budapesti Színművészeti Főiskola két évfolyamát, hiszen az volt az álma, hogy színházi rendező legyen.

Egyetemi évei alatt önkéntes könyvtárosként segítette édesapja munkáját a Kisebbségi Intézetben, ahol a trianoni békediktátum következtében külföldivé vált magyarság irodalmi munkásságának, valamint irodalmi, művészeti, társadalmi és gazdasági viszonyaira vonatkozó magyar és idegen nyelvű könyvek és folyóiratok rendszerezését végezte.

A doktorátus megszerzése után az 1941-ben újjászerveződött kolozsvári Nemzeti Színházhoz szerződött, ahol önkéntes segédrendező-gyakornokként dolgozott. 1942 februárjától rendezői tanulmányai folytatásaként a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumtól ösztöndíjat kapott, majd még ugyanezen év decemberében könyvtári gyakornoki kinevezést nyert a Kolozsvári Egyetemi Könyvtárban. Egy ideig a könyvtár híres igazgatója, Herepey Árpád mellett dolgozott, akitől megtanulta a katalogizálást, a szakozást. Majd átvette a Nemzeti Színház Könyvtárának vezetését.

1944 nyarán – a háborús csemények miatt – áthelyezését kérte a Pécsi Egyetemi Könyvtárhoz. Itt 1944. augusztus 1-jétől kezdett dolgozni, helyzetét átmenetinek gondolva. A sors azonban másként rendezte életét: az átmenetinek gondolt időszakból 44 év lett, és a kényszerűségből választott város imádott otthonává vált.

A Pécsi Egyetemi Könyvtárban olyan mesterekkel hozta össze a sors, mint Várkonyi Nándor, Nyakas Sarolta. Felnőtt életének igaz társát, gyermekeinek édesapját is a könyvtár falai között találta meg Rúzsás Lajos, a kiváló latin–történelem szakos gimnáziumi tanár személyében, aki később a Dunántúli Tudományos Intézet munkatársa lett.

1960 decemberében a bőrklinika igazgatója, az akkori rektorhelyettes, Gróf Pál felkérte a Pécsi Orvostudományi Egyetem könyvtárának megszervezésére. Megbékélt azzal, hogy fel kellett adnia dédelgetett rendezői álmait, az igazán tehetséges és bölcs emberekre jellemző módon, megellette azt a számára rendelt másik feladatot, amiben ki- és megélhette fiatalkori álmait, ahogyan ő fogalmazott: „... semmiből teremteni valamit!”

Az orvosi könyvtár az uránbánya legényszállásának – a hajdani hadapródiskola, majd laktanya – kis helyiségében kezdte meg működését. Rendíthetetlen hite és türelme, kulturált irányító munkája eredményeként – a gazdasági nehézségek ellenére – évtizedekre előre kijelölte az orvosi egyetem könyvtárának helyét mind a régióban, mind pedig országos viszonylatban. Kiépítette a könyvtári munka különböző szakterületeit, megszervezte a feldolgozást és az olvasószolgálatot. Igazgatósága alatt a könyvtár és hálózata országosan elismert intézménnyé vált, amely nem csupán az egyetem, de az egész Dunántúl szakirodalmi ellátását biztosította.

Veronika bizonyára azért vállalta el e gyönyörűségeken nehéz feladatot, mert bármennyire is szerény ember volt, és sohasem kérkedett tudásával, azért bízott nagyszerű szervező képességében, világos, logikus gondolkodásában, széles körű tudásában és mindenekelőtt emberi kvalitásában.

Az ő feladata volt hosszú éveken keresztül az Orvostudományi Egyetem tanszéki könyvtárai részére a könyvek, folyóiratok beszerzése, illetve a beérkezett dokumen-

tumok feldolgozása. Módszeresen készült az új könyvtár állományának kialakítására, az orvosi dokumentumok leltározásra, majd katalogizálására. A levéltári iratok arról tanúskodnak, hogy mindezt úgy tette, hogy egyszerre birtokolta korábbi könyvtáros kollégái, valamint az új könyvtárat támogató orvosprofesszorok jóindulatát, bizalmát, segítségét. Az új könyvtárat mindenki meglepedésére vezette ki a valamikori anyakönyvtárból. Ebben bizonyára olyan tulajdonságai segítettek, amelyek utódainak is példaként szolgálnak. Az egyik ilyen erénye a finom diplomáciai érzéke, amellyel a problémás – főleg a pénzhiányból adódó – helyzeteket sikerrel oldotta meg, vagy híres kompromisszumkészsége, amellyel a legnehezebb helyzeteket is áthidalta.

Mostoha körülmények között látott hozzá az új orvosi könyvtár megszervezéséhez, és úttörő munkát végzett, hiszen kezdetben csak egy kicsiny szoba és minimális feltételek álltak a rendelkezésre. 1970-ben végül a könyvtár funkciójának megfelelő épületbe került.

A technikai fejlődéssel is lépést tartva felismerte a könyvtári munka gépesítésében rejlő lehetőségeket; elindította a kialakulóban levő orvosi informatikai hálózatot. Több évtizeden keresztül szervezte és vezette a régióban az orvosi szakkönyvtári hálózatot, amelynek keretében középfokú könyvtárosi képzést szervezett, nem csak orvosi könyvtárosok számára. Az általa indított hároméves tanfolyam egyenrangú volt az országos szakképzést adó középfokú képzési rendszerrel.

Aktívan részt vett a könyvtáros szakma helyi és országos szervezeteinek munkájában. A Magyar Könyvtárosok Egyesülete Pécsi és Baranyai Szervezetének rendezvényein rendszeresen szerepelt, szerkesztőbizottsági tagja volt a Könyvtári Figyelőnek is.

A könyvtáros szakma elismeréssel díjazta könyvtárszervezői munkásságát. 1972-ben elsőként kapta meg az abban az évben alapított Szabó Ervin Emlékérmet. Az egyetem is kitüntetésekkel honorálta áldozatos munkáját: 1979-ben megkapta a Pécsi Orvostudományi Egyetem „Pro Universitate” ezüst fokozatát, majd az egyetem alapításának 625. évfordulóján, 1992-ben az egyetem kitüntetését.

Amikor 2001-ben az akkor már integrált egyetem könyvtárának nevében, nyugdíjasként, korábbi kiváló munkájának elismeréseként a Klimó emlékközlével átvételére invitáltam, első kérdése az volt, vajon a mai könyvtár megtartotta-e a Klimó könyvtár márványtáblába vésett szép intelmeit, hirdeti-e még, hogy „gazdagabban távozz, térj vissza gyakrabban”?

Veronka néni nemcsak tiszteltük, szerettük is, mert nemcsak jó szervező, hanem közösségteremtő tehetséggel megáldott ember volt. A múlt értékeinek hordozójaként őszinte, tiszta szívvel, bölcsességével és töretlen optimizmussal tekintett a változó világ sokszor nem könnyű feladatai elé. Kiválóan képzett könyvtáros, kitűnő szervező és humánus vezető volt, aki majd' fél évszázadon át hűen szolgálta egyetemét. Nagy tudása rendkívüli szerénységgel párosult. Életében és munkásságában elsőrendű feladatnak tekintette az egyetem szolgálátát. Veronka néni halálával nagy veszteség ért bennünket. Fáj a hiánya, mégis némi vigaszt ad az a tudat, hogy olyan embert búcsúztatunk, aki az útját bátran megjárta, a sors által kijelölt feladatot becsülettel elvégezte, tartalmas életét pedig teljességgel és méltón megélte.

Drága Veronka néni! Isten veled, nyugodj békében!

Fischerné Dárdai Ágnes

Fejezetek Szabolcs-Szatmár-Bereg megye könyvtártörténetéből

Hogy 2005. november 11-én ünnepélyesen átadták a felújított nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtárat, arról mindenki értesülhetett. A sajtó, a rádiók, a televíziók rendre és méltó terjedelemben számoltak be az eseményről. Az ünnepségen – tanú vagyok rá – jószerivel az egész magyar könyvtáros-társadalom képviseltette magát; a szakmai részletekről a 3K jelen számának olvasói is minden fontosat megudhatnak. Az ünnepség azonban ezúttal – ritka és igen szép kivételként – egybeesett egy másik eseménnyel is. Pontosan az ünnepélyes átadás alkalmára sikerült időzíteni annak a kétkötetes, hatalmas munkának a bemutatását, amely a *Fejezetek Szabolcs-Szatmár-Bereg megye könyvtártörténetéből 1952–2002* címet viseli. Az ünnepség egyik külön pontja volt ez a bemutató és méltán.

A munka méltatását többen is elvégezték ott a helyszínen, kritikus hangokat is hallatva, ám a legfontosabbakat, roppant szerényre véve dikcióját, a mű főszerkesztője, *Futaky László*, a magyar, elsősorban persze a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei könyvtárügy immáron nagy öregje, az intézmény sok évtizeden át volt igazgatóhelyettese mondotta el. Mielőtt a munka méltatásába fognánk, az ő beszédéből szeretnénk hosszabban idézni:

Emlékeztetnék arra, hogy az elmúlt évtizedekben, követve az országos gyakorlatot, hazai berkekben is felerősödött a kiadvány-szerkesztési kedv, tevékenység, s volt ahol a kiadói munka is. A könyvtárügy irányító intézményeinek ösztönzésére, a nagyobb könyvtárak, műhelymunkájuk eredményeként különböző típusú kiadványokat (kötetkatalógus, bibliográfia, repertórium) adtak közre, az olvasási kultúra meggyökeresítése érdekében felkarolták a tájrohadalom propagálását, a helyismeretei művek kiadását. A tudományos kutatómunka háttérintézményeinek példája nyomán – elsősorban a szakkönyvtárakra gondolok –, a megyei könyvtárban is kialakulóban volt, majd felerősödött ez a szellemi értékképző, értékközvetítő forma, s ennek kiérlelt és kevésbé kiérlelt gyümölcssei fellelhetők, megtalálhatók e könyvtár polcain is. Azonban a témával, a megye könyvtártörténetének megírásával nem tudunk időben, tisztességesen megbirkózni. Dolgozatok, résztanulmányok születtek, de különböző okok miatt, néhány kivételtől eltekintve nem váltak publikussá. (...)

De bízunk abban, hogy jönnek majd jobb idők, s mindaz az ismeret, amit a kiadói munka műhelygyakorlatában, az évek során erre is szakosodott, szakmailag felkészült munkatársaink szereztek (írás-készség, publikálási kedv, kiadvány-szerkesztési újszerűség stb.) mint a mag hó alatt, rejtetten

él tovább, s e műfajt újraéltető derűsebb napokban majd hasznosul. Ez a két-kötetes munka ebből az erőforrásból is táplálkozott. (...)

Igaz, nagy késéssel ugyan, de megvalósítottuk amire vállalkoztunk. Kézbe vehető ez a két kötet. Az elsőben múltba tekintés címén a kályhától indítottunk, képletesen szólva attól a vaskályhától, mely ott füstölgött az ötvenes évtized kopottas bútorzatú, hiányos felszereltségű népkönyvtárak, tanácsi könyvtárak szobáinak sarkában Szabolcsban–Szatmárban–Beregben, aztán a húzós szagú olajkályhák korszakának sokféle buktatóját is megjárt elődeink iparkodását nyomon követve – és így tovább –, jutottunk el a mába, az informatika, az internet jelenkori világába.

A második kötetben előző századokra is visszatekintve, jóval korábbi időszakok történetét igyekeztünk közelbe hozni: a különböző felekezeti oktatási intézmények gyűjteményszervezési törekvéseit, a főiskolai, iskolai könyvtárak, múzeumi, levéltári szakkönyvtárak – hadd ne soroljam – eseménytörténetét idézzük fel. Mi, szerkesztők, köztünk néhányan, akiknek volt szerencsénk Kovács Máté, Fülöp Géza professzor urak óráit látogatni, arra törekedtünk, és erre biztattuk szerzőtársainkat is, hogy elfogultságok nélkül, hiteles képet nyújtsunk a könyvtárról, annak működéséről a változó világban.

Mondják, végre Európában vagyunk. Ami a szellemi értékek iránti tájékozódást illeti, e helyen nem kell különösképpen bizonygatni, hogy miután a magyar könyvtári kultúra európai gyökerű, s könyvtáros és könyvtár a humán műveltség köldökzsinórján kötődött ebbe a szellemi áramkörbe, régtől Európa része voltunk és vagyunk. Ami jelentette a nemesebb műveltséghez való fordulást, annak vállalását, jelentett stílust, morált, szemléletet. Európában vagyunk, és Nyíregyházán ez a technikájában, felszereltségében megújult épület jól jelzi ezt. A vidéki városi, községi könyvtárak igazgatóinak, vezetőinek megnyugtatására fontosnak tartom azonban azt is leszögezni: mindazok, akik könyvek között élik le életüket, s van összehasonlítási alapjuk, tisztában vannak a művek tartalmi becsével, esztétikai minőségével, jó szemmel különböztetik meg, mi az arra érdemes, a klasszikus, és mi a tucatfércmű, és mi a társadalom számára a valóban fontos információ, ugyanúgy Európát képviselik a maguk helyén, ha szerényebb körülmények között is, a megye bármely szegletében. Európaiság kapcsán, nagyon leegyszerűsítve, talán ennyiben fogalmazható meg a ma könyvtárosa hivatásának igazi értelme – mindezt a két kötet tanulságainak summázataként is el kellett mondani.

Olvastam valahol: a továbblépéshez a hagyomány és az újítás egyensúlyát kell jó érzékkel megteremteni. Nem tudom, hogy könyvtártörténetünket tekintve, elhatározott szándékunk és terveink szerint szerkezeti felépíttségét kidolgozottságát látva, lektorunk észrevételeinek figyelembevételével mennyit sikerült mindebből megvalósítani. A kötet bevezetőjében szerkesztőtársaimmal leírtuk, leírtam, mit is akarunk. A szöveg teljes terjedelemben olvasható. Remélem, hogy vállalkozásunk, a jogos kritikái megjegyzések kíséretében, de átjut a szakmai ítések igényes rostáján, és azt is remélem, a megye könyvtárosai, mert hiszen közös ügyről van szó, sajátjuknak tekintik majd.

Mi is ezt reméljük. Annál is inkább, mivel a kötet valami noch nie dagewesen valósít meg, valamit, amit talán világrekordként is ünnepelehetnénk. Mert hisz

könyvtártörténetet írnak szerte a világban, újabban igen sokan, és igen magas színvonalon édes hazánkban is, ám arra, tudunkkal, még soha, sehol, Magyarországon egészen biztosan nem került sor, hogy egy egész megye könyvtárügyének **egészét** dolgozza fel valaki. És ez nem egyszerűen valamiféle Guinness-rekord. Nem. Itt igen fontos vállalkozásról van szó. Szép, hasznos, nélkülözhetetlen egy-egy könyvtár (megyei vagy városi stb.) történetének feldolgozása, ám minőségben jelent valami egészen mást, sokkal többet, ha egy egész régió, egy hatalmas megye könyvtártörténetéről van szó. Miért? Mindenekelőtt azért, mert a könyvtár, jól tudjuk, sohasem elszigetelt valami. Ha igazán könyvtár, akkor egy könyvtári rendszer szerves része. És ez a kétkötetes feldolgozás éppen azt mutatja be, milyen kontextusban van, létezik, funkcionál minden könyvtár. Persze az ilyesféle feldolgozásoknak van egy roppant veszélye. A szintézisre törő, az összképet nyújtani kívánó könnyen eshet abba a csapdába, hogy látja, láttatja a nagy vonalakat, ám épp a specifikumok, az igen fontos egyediségek hullnak ki belőle. Könyvtártant kapunk, absztrakt valamit, nem a konkrét valóság leképezését. A most pertraktált munka azonban szinte a kicsinyességig konkrét. Aligha van olyan jellemző apró tény, egyedi–egyszeri adat, ami kimaradt volna belőle. Ezért is vált olyan imponálóan hatalmas művé. Aki egyedi–egyszeri tájékozódást óhajt, visszakeresheti, megtalálhatja az adott könyvtárnak az adott évre, adott korszakra vonatkozó adatait, a megtörtént események lefolyásának módját, a munkálkodás mikéntjét, azt, hogy mit végeztek, milyen eredménnyel jártak a gyűjteményszervezési, a feldolgozási, a szolgáltatói, a helyismereti terénnumokon. Igen pontos adatsorok, táblázatok, faktográf beszámolók gondoskodnak erről. Ám a lényeg mégis csak az, hogy a munka összképet nyújt. Nem pusztán azáltal, hogy sorra veszi a tanácsai, önkormányzati, főiskolai, iskolai, bírósági könyvtárakat, hanem éppen azáltal, hogy a kapcsolódási pontokat, sőt egész felületeket is gondosan kidolgozza. Nemcsak úgy és azáltal, hogy mindenütt szól a könyvtárak hálózati munkájáról, hanem azon a módon, hogy minden könyvtár bemutatását az „egész” szempontjából veszi szemügyre. Azonos elvek, és azonos módszerek uralják a művet. Sok, igen sok szerző dolgozott a művön, csaknem félszázan vettek részt megalkotásában. Persze nem mondható, hogy mégis olyanná sikerült, mintha egyetlen ember írta volna meg. De az igen fényesen kitűnik, hogy egyetlen fogalmi háló kereteibe fogja össze anyagát. Megmutatkozik ez a fejezetek és alfejezetek, az egyes könyvtárak bemutatásának sorrendjében is, legfőképpen azonban abban, hogy azonos könyvtártani koncepció tartja „fogva” az adatok tömegét.

A mű adatanyagában talán akad módosítani való. Ezt a helybéliek deríthetik majd ki. Lehet, egy valamikori, a maitól gyökeresen eltérő (mondjuk, virtuális) könyvtárkép a koncepció egészét is más színben tünteti majd fel. (Érdemes ezzel kapcsolatban eltűnődni mindazon, amit e számunkban a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár igazgatója mond.) Ám az bizonyos, hogy ma e mű megoldása az optimális. És mivel valóban az, hosszú időre lehet minta és mérce egész megyék – lehetőleg mihamarabb elkészülő – könyvtártörténetei számára. (VK)

(Fejezetek Szabolcs-Szatmár-Bereg megye könyvtártörténetéből. I–II. köt. Főszerk. Futaky László, Gerő Gyula. Nyíregyháza, 2005. Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár, 734, 262 p.)

Egyezség,

amely létrejött dr. Keresztury Dezsőné felperes és az Országos Széchényi Könyvtár mint alperes perében.

Alperes elismeri: azzal, hogy a kötelezettségvállalás megszűnte után dr. Keresztury Dezső nevével pályázatokat írt ki és pályadíjakat adott ki a felperesi jogutód - dr. Keresztury Dezsőné - hozzájárulása nélkül, megsértette a felperesi örökös névviselési jogát és dr. Keresztury Dezső emlékét.

Alperes kijelenti, hogy a jogsértést megszünteti és a további jogsértéstől a jövőben tartózkodni fog.

Alperes vállalja, hogy a fentiekben megfogalmazott elismerését és kijelentéseit a jogerős bírói egyezséget követően megjelenő „Könyv, Könyvtár, Könyvtáros” megnevezésű időszaki lap következő számában az egyezség teljes szövegét közzétéve megjelenteti. Vállalja egyben, hogy az elégtételnyújtás közzétételét tartalmazó lappéldányt felperesnek közvetlenül megküldi.

Alperes vállalja továbbá, hogy 60 nap alatt megfizet a felperesnek 2 380 000,- (kettőmillió-háromszázyolcvanezer) forint tőkét és ennek 1996. május 1-től a kifizetésig számított 15%-os kamatát vagyoni kártérítés címén, továbbá ugyanezen idő alatt nemvagyoni kártérítés címén 1 000 000,- (egymillió) forintot és 150 000,- forintot perköltség címén.

Felperes az alperes ajánlatát a jelen perbeli követelése teljes kiegyenlítéseként elfogadja és kijelenti, hogy további igénye semmilyen jogcímen alperessel szemben nincs.

A bíróság a felek egyezségét jóváhagyta.

2005. december 21.

3K
3K
3K
3K
3K
3K
3K